

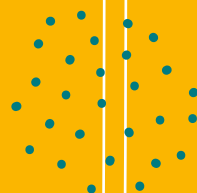

ČESKÝ JAZYK

... rozumím světu

Hana Dufková, Kamila Homolková,
Mikuláš Preininger, Pavlína Synková,
Jana Šindlerová, Kateřina Šormová

UČEBNICE PRO 6. ROČNÍK

základních škol a víceletá gymnázia

2. DÍL

Symboly používané v učebnici

- 1** základní úroveň
- +** **1** lehce pokročilý
- +** **1** pokročilý

PILOTNÍ VÝTISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

5

Jak v komunikaci promlouvá kultura

- Stalo se ti někdy, že jsi komunikoval s někým, kdo pocházel z jiné kultury, a v komunikaci tě něco překvapilo nebo zarazilo? Mohl/a ses setkat s tím, že ti někdo neodpověděl na pozdrav, díval se při komunikaci jinak, potřeboval stát moc daleko nebo naopak moc blízko, nevěděl, co myslíš určitým slovním spojením, nechtěl, abys mu přál/a k narozeninám, nebo ti vykal, i když byl stejně starý jako ty.

- V této kapitole si ukážeme, že ke komunikaci patří celá kultura a že se projevuje i v neverbální části komunikace.
- Také si ukážeme některá pravidla, která v naší kultuře platí pro výstavbu textu. Nakonec se podíváme na to, jak se v komunikaci využívají vlastnosti českého slovesa.

Kulturní souvislosti

Tygří tetička (taiwanská pohádka)

Bylo nebylo, v jedné vesnici žili maminka a tatínek a jejich dvě malé dcerky. Jednoho dne museli rodiče odjet na pár dnů za prací. Prikázali dcerám, aby byly hodné, zůstávaly doma a nikomu neotvíraly.

Nedaleko domu v křoví se ale ukrýval zlý tygří duch, který ze všeho nejraději jedl děti. Počkal si, až rodiče odjedou, a zaklepal na dveře. „Pusťte mě dovnitř, jsem vaše tetička, vaše maminka mě poprosila, abych vás pohlídala, nesu vám spoustu sladkostí!“ volal.

Holčičky se zaradovaly a pustily tetičku dovnitř. Tetička si s děvčaty hrála a čekala, až usnou. Pozdě v noci se starší holčička probudila a uviděla, jak tygří duch polyká její sestru. S hrůzou utekla na zahradu a vylezla na vysoký strom, aby za ní tygří duch nemohl.

Když to duch zjistil, velmi se rozzlobil. „Hned slez dolů!“ křičel. „Ó milý tygře, přece bys mě nesnědl jen tak,“ řekla chytrá holčička, „svař kotel arašídového oleje. Když mě jím poleješ, budu chutnat lépe.“ Tygrovi se nápad zalíbil a hned běžel vařit olej. „Vezmi provaz a vytáhni kotel nahoru na strom. Já se olejem pomažu a skočím ti rovnou do tlamy,“ volala holčička. Hloupý tygr udělal, co řekla. Holčička celý kotel vařícího oleje vylila na ducha, a sprovodila ho tak ze světa.

Podle islandfolklore.com, autorsky přeloženo a upraveno

1 PRÁCE S TEXTEM

- Připadá ti tento příběh známý? Co ti připomíná?
- Najdi v textu místa, která znáš z českých pohádek.
- Řekni, které rozdíly v této pohádce jsou dány odlišností asijského kulturního prostředí.

Naši **kulturu** si osvojujeme jednak tím, že ji přímo zažíváme (určitým způsobem se oblékáme, bydlíme, jíme, vychováváme děti atd.), jednak tím, že sledujeme zkušenosti našich předchůdců zachycené slovně. Slovně zachycenou kulturní tradici si předáváme **ústně** (tedy vyprávěním) a **písemně** (tedy texty). Zatímco první způsob je tu s námi odnepaměti, ten druhý se hojně rozšířil teprve nedávno.

2 DISKUTUJTE

- Ve skupinách si představte následující situaci a odpovězte na zadané otázky. Své odpovědi pak stručně představte celé třídě.

Situace: Ve třídě se objeví nový spolužák z jiného než evropského prostředí. Je nesvůj, nezná váš jazyk, zvyky, neví ani, jak trávíte běžný den.

- Jak mu můžeš pomoci, aby se ve vašem kolektivu cítil dobře?
- Napadá tě, jak se může jeho kultura lišit:
  - ve způsobu zdravení,
  - ve stravování,
  - v oblékání?
- Co kladného může přinášet setkání s jinou kulturou? Co se díky němu můžeš naučit?

PILOTNÍ VÝTISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

Kultura se projevuje nejen ve verbální (pomocí slov), ale i neverbální komunikaci.

Různé kultury užívají prostředky neverbální komunikace různě – např. kývnutí hlavou znamená v Bulharsku **ne**; zdvižený palec v Řecku **trhni si nohou**. Prostor, který požadují při komunikaci Australané, je mnohem širší než ten, který je normální pro Japonce. Naopak některé prostředky jsou všude stejné – mračení vyjadřuje nesouhlas nebo nevoli.

- 3 Prohlédni si obrázky pozdravů, spoj je s popisem 1–5 a odhadni zemi A–E, kde se používají.

1. tlesknutí, 2. sepnuté dlaně a mírný úklon hlavy, 3. tření nosů, 4. kmitající palec a malíček, 5. úklona
A. Japonsko, B. Zimbabwe, C. Indie, Thajsko, D. Havaj, E. arabské země, Maorové (Nový Zéland)

- 4 a) Vysvětli, co znamenají vyznačená spojení. Můžeš použít internet.

- Řekni, co musíš vědět nebo zjistit, abys porozuměl/a těmto spojení.

- Moji rodiče se seznámili ještě **před sametovou revolucí**. (Kdy se seznámili?)
- To byla hotová **Sodoma, Gomora!** (Jaká situace byla?)

- 5 Vyber z trojic to slovo, které se v daných případech typicky používá.

- Hrozně prší. Padají **traktory** — **trakaře** — **trabanty**.
- Moc to řešíš. Z **komára** — **brouka** — **blechy** děláš **slona** — **velblouda** — **osla**.

- 6 Srovnej česká ustálená slovní spojení z předchozího cvičení s tím, co se ve stejných situacích používá v jiných jazycích (v angličtině, němčině, francouzštině nebo ruštině).

- it is raining cats and dogs (= kočky a psi)
- to make a mountain out of a molehill (= dělat horu z krtiny); aus einer Mücke einen Elefanten machen (= z mouchy slona); faire d'une mouche un éléphant (= z mouchy slona); делать из мухи слона (= z mouchy slona)

- 7 Zjisti, jak spolu souvisejí slova **velbloud** a anglické slovo pro slona **elephant** (souvislost vyhledej např. v sekci Dotazy v I/P). Pochopíš, proč má čeština na rozdíl od ostatních jazyků v uvedeném přísloví velblouda.

- 8 Zjisti, z jakých jazyků pochází slova **káva**, **čaj**, **bageta**, **kečup**, **paprika**, **čokoláda**, **šunka**. (Můžeš použít např. slovníková hesla přístupná z I/P.)

Historie, kultura a náboženství zanechávají v jazyce své stopy. V mateřském jazyce jim obvykle dokážeme rozumět bez vynaložení větší námahy, nebo alespoň máme koho požádat o vysvětlení. Říkáme, že součástí jazyka jsou **reálie a jejich znalost je nedílnou součástí toho, že jsme **rodilými mluvčími určitého jazyka**.**

Česká slovní zásoba je už staletí obohacována slovy z jiných jazyků, z jiných kultur.

Návaznost informací v textu

Medvěd brýlatý

- Jediným druhem medvěda, **který** žije na jihoamerickém subkontinentu, je medvěd brýlatý – vysoce plachý a pro vědce záhadný druh, který žije v Andách.
- Medvěd brýlatý je **také** velice vzácný – hned po pandě velké je vůbec nejohroženější medvědovitou šelmou. Vědci **jej** řadí mezi takzvané „deštníkové druhy“, **jejichž** ochrana nepřímo chrání množství dalších druhů. Zvýšená ochrana by **proto** byla na místě, jenže jak chránit zvíře, o kterém se ví jen málo?
- Když **proto** vědci, kteří se původně do And vypravili studovat chápany hnědé, od zdejších obyvatel slyšeli, že v oblasti je možné vidět medvědy brýlaté, nechali opice stranou. V doprovodu místních lidí se vydávali na výpravy, během kterých se **jim** dařilo medvědy nejen spatřit, ale také fotografovat.
- Díky tomu** víme, že medvědi brýlatí potřebují menší území, než se původně myslelo. Už z dřívějška je známo, že medvěd brýlatý, nebo andský medvěd, jak se mu také říká, výborně šplhá po stromech, **a dokonce** si staví hnízda z větví. Ze všech medvědů kromě pandy má v jídelníčku nejvíc potravy rostlinného původu – živí se ovocem včetně fíků a avokáda, listím, kaktusy a broméliemi, medem a palmovými ořechy. Je však schopný ulovit i velká zvířata včetně lam, jelenů, koní a dobytka.

Podle abicko.cz

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Přiřaď informace A–D k odstavcům 1–4.

- A.** Vědcům se s pomocí místních obyvatel podařilo medvěda brýlatého vyfotografovat.
B. Jihoamerický medvěd brýlatý je plachý a pro vědce záhadný druh.
C. Medvěda brýlatého je potřeba chránit také proto, že jeho ochrana chrání další druhy.
D. Medvěd brýlatý potřebuje menší území, než se myslelo, žije na stromech a živí se hodně rostlinami.

b) Informace A–D zestručni tak, že použiješ 3–5 slov pro každou z nich. Tato stručná vyjádření potom doplň do následující tabulky, která představuje osnovu textu.

úvod	
vlastní sdělení	
závěr	

Stručnému přehledu seřazených témat textu se říká **osnova**. Osnova slouží většinou k **přípravě textu**, její promyšlení tedy **předchází sepsání textu**. Zamýšlíme se nad tím, o čem text bude, jaká bude **návaznost situací a co textem chceme sdělit**.

- c)** Představ si, že by celý text byl psán od začátku řádků do konce bez přestávky, tedy bez odstavců. Co by se pro tebe jako čtenáře/ku textu změnilo?

Text se skládá z jednotlivých **informací**. Ty musí být navzájem **propojené a seřazené** tak, aby dávaly dohromady smysl. Informace, které rozvíjí jedno menší téma, tvoří dohromady **odstavce**. Vhodné členění na odstavce pomáhá čtenáři se v textu orientovat a lépe myšlenky zpracovat. **Delší texty** se kromě odstavců dělí např. na oddíly, kapitoly nebo celé knihy.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

- 2** a) Přečti si znovu text o medvědu brýlatém.
b) Vynech tučně vyznačená slova a řekni, co se v textu změnilo. K čemu podle tebe tato slova slouží?
c) Všimni si vyznačených zájmen a řekni, k čemu (jakému slovu nebo větě) v předchozím textu ukazují (např. zájmeno **který** odkazuje ke slovu **druh**).
d) Najdi v textu všechna spojení přídavných a podstatných jmen, která pojmenovávají medvěda brýlatého (jedno takové spojení je např. **plachý druh**).

- 3** a) Věty 1–9 uprav nebo spoj tak, aby na sebe plynule navazovaly a vytvořily celistvý text. Využij aspoň jeden z prostředků v domečku. Pořadí vět zachovej.

- Počet psích sportů stále stoupá.
- Variantu, která bude vyhovovat pejskovi i pánovi, najde každý.
- Nejpopulárnějším psím sportem jsou agility.
- Pes musí proběhnout trať s překážkami co nejrychleji a bez chyb.
- Pes je ovládán pouze slovními povely, pohybem a ukazováním.
- Terénní varianta agility cross se běhá v terénu a překonávají se přírodní i umělé překážky.
- Agility jsou vhodné pro všechny aktivní psy.
- Agility nejsou vhodné pro extrémně těžká plemena a psy s dlouhou páteří (např. jezevčík).
- Další příklady psích sportů: dog dancing, dog frisbee, dostihy, psí spřežení.

Návaznost **informací** v textu pomáhají udržovat **různé prostředky**. Informace si můžeš představit jako cihly a tyto prostředky jako maltu, která je spojuje. Příklady těchto prostředků najdeš v domečku níže.

Zájmena: Medvěd brýlatý žije v Andách, ale není vůbec snadné ho tam potkat.	Zájmena a slova stejného významu: Tento druh medvěda známe zatím dost málo.
Spojovací výrazy: Je potřeba ho chránit. Vědci proto vyrazili zkoumat jeho životní prostředí.	Pohyb v textu dopředu nebo dozadu: V dalším odstavci popíšeme, čím se živí. Na začátku jsme si řekli , že medvěd brýlatý je ohrožený živočišný druh.

Podle idnes.cz, upraveno

- b) Pojmenuj, jaké úpravy jsi v textu udělal/a.
c) Text rozděl na tři odstavce a pojmenuj jejich téma třemi až pěti slovy.
d) Z těchto témat vytvoř osnovu textu.

úvod	
sdělení	
závěr	

- e) Najdi na internetu všechny uvedené psí sporty a vysvětli, v čem spočívají.

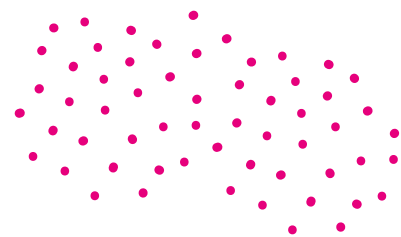
- f) Uveď synonyma (slova podobného významu) ke slovům: **varianta** , **trať** , **povel** , **aktivní** , **extrémně** .

g) DISKUTUJTE

Kdo má s psími sporty zkušenosti? Co mohou pánovi a psovi přinášet? Na co je potřeba si dát pozor?

Slovesa

Rvačka

Tři kamarádi, Mila (vypravěčka), Katka a Petr, se v parku zastanou chlapce o berlích, kterého mlátí spolužáci. Poté ale zjistí, že napadený kluk si jejich konflikt s útočníky natočil na mobil.

„Ty jsi to natáčel?“ obrátí se Katka na toho kluka. „Dej mi to.“ Natáhne ruku.

„No tak to ani náhodou,“ řekne ten kluk. „Je to ale skvělý, neboj,“ směje se.

„Ty jo, dala jsi mu normálně facku.“

Taky mě to překvapilo, že to Katka udělala, ale mám radost, že se to tím vyřešilo, když tři kluci chtěli mlátit kluka, co má špatný nohy.

„Smaž to, dělej!“ křičí Katka a na obličejí má červený fleky, ale ten kluk je úplně v klidu, schová telefon do kapsy, přendá si berli do volný ruky a začne se belhat pryč.

„Hele, stůj,“ stoupne si před něj Katka. „Já nechci bejt na žádným videu. A myslím to vážně!“

Myslím, že by bylo spravedlivý, aby to ten kluk vymazal, když to Katka nechce a když jsme ho zachránili.

Ale než to stačím říct, tak to řekne Petr: „Když to nechce, tak to smaž, my jsme ti přece pomohli.“

„Hele, nechte mě projít, jo?“ řekne ten kluk. „Jako díky za pomoc, ale já jsem se vás neprosil, a to je všechno. Uhněte.“

SOUKUPOVÁ, P. Klub divných dětí. 2019. Upraveno.

1 PRÁCE S TEXTEM

- a) Proč si asi kluk rvačku nahrával a nechtěl ji smazat? Bylo by správné, aby nahrávku vymazal?
b) Najdi pět sloves, která popisují, co (ne)dělal, (ne)chtěl dělat nebo (ne)měl dělat kluk o berlích.

- 2 Spoj úryvky z textu 1–6 s popisem A–F.
Podle kterých slov ses při spojování rozhodoval/a?

- Ty jsi to natáčel?
- Tři kluci chtěli mlátit kluka se špatnými nohama.
- Ten kluk je úplně v klidu.
- My jsme ti přece pomohli.
- Já nechci bejt na žádném videu.
- Uhněte.

Ten, kdo mluví, říká něco:

- A. o sobě
B. o sobě a svých kamarádech
C. někomu druhému
D. někomu druhému a jeho kamarádům
E. o nějaké třetí osobě
F. o nějakých dalších osobách

Slovesa nám umožňují sdělit, co se děje. Podle jejich tvaru také poznáme, kdo slovesný děj provádí. Můžeme tak určit **mluvnické kategorie osoby a čísla**.

	jednotné číslo	množné číslo
1. osoba	(já) jsem, natáčím, pomáhám	(my) jsme, natáčíme, pomáháme
2. osoba	(ty) jsi, natáčíš, pomáháš	(vy) jste, natáčíte, pomáháte
3. osoba	(on, ona, ono) je, natáčí, pomáhá	(oni, ony, ona) jsou, natáčí/natácejí, pomáhají

- 3 U sloves v úryvcích 1–6 z předchozího úkolu 2 urči osobu a číslo.

- 4 Dopln podle svého jazykového citu spisovný tvar
3. osoby čísla množného času přítomného. Řešení zkontroluj v IJP.

Vzor: Na nebi se vznáší/vznášejí (vznášet) balóny.

V našem pivovaru vaří (vařit) dobré pivo.

Moje kamarádky pro mě (vymýšlet) _____ překvapení.
Podomní prodejci (nabízet) _____ nevýhodné smlouvy.
Rodiče se (muset) _____ postarat o své děti. Děti (hrát si) _____ na hřišti. Studenti (chtít) _____ změny v rozvrhu. Naši sportovci (vracet se) _____ z turnaje jako vítězové. Mladým lidem často (chybět) _____ zkušenosti. Staří lidé často (trpět) _____ samotou a (ztrácet) _____ radost ze života. Drobné překážky vás (nesmět) _____ odradit.

Slovesa mají v některých tvarech **více spisovných podob**. Při nejistotě ti pomůže IJP.

- 5 a) Podívej se na vyznačené slovesné tvary v následujících větách. Vypiš tvary, u kterých jde určit osobu a číslo, a urči je.

- Ukončit rvačku bylo jediné řešení.
- Kluk **by** sám rvačku **nezvládl**.
- Kluk **byl** nakonec šťastně **zachráněn**.
- Toho kluka **neznáme**.
- Děti kluka **obstoupily**.
- Neudělají** mu nic?
- Děti klukovi bránily **odejít**.
- Chtěli jsme**, aby nahrávku vymazal.
- Kluk se nenechal **přesvědčit**.
- Bylo by dobré **vymazat** nahrávku.
- Já **jsem nevěděla**, co kluk udělá.
- Možná z toho **budeme mít** problémy.

b) Vypiš tvary, u kterých osobu a číslo určit nejde.

Tvarům, u kterých můžeme určit osobu a číslo, říkáme **určité slovesné tvary**. Ty mohou tvořit základ věty. **Neurčité slovesné tvary** samostatný základ věty netvoří.

Nejčastějším samostatným neurčitým tvarem v textech je **infinitiv**, tvar zakončený koncovkou **-t** (mluvit, dělat). Vyjadřuje obecný slovesný význam, proto se podle něj např. hledá ve slovníku (např. slovníkcestiny.cz).

- 6 Podívej se na určité slovesné tvary, které jsi vypsál/a v předešlém cvičení 5. Označ ty, které se skládají z více slov.

Některé **určité slovesné tvary** jsou **složené**: skládají se ze dvou částí – z **pomocného slovesa být**, které vyjadřuje osobu a číslo, a **plnovýznamového slovesa v neurčitém tvaru**:

To **jsem nevěděla**. = jsem (být) + přídělník minulý

Budeme mít morčata. = budeme (být) + infinitiv

Byli jste pozváni na oslavu. = byli jste (být) + přídělník trpný

Pozor! Sloveso **být** se používá nejen jako pomocné, ale i jako **samostatné sloveso** a může mít tvary jednoslovné (Jana **bude** spokojená. **Buď** s tím spokojený.), nebo složené z více částí (Byla **bych** spokojená. **Byli jste** spokojení.)

- 7 a) Přečti si texty A–C a přiřaď je k tvrzením 1–3.
- A. Otakárek fenyklový **patří** mezi nejkrásnější motýly. Rozpětí jeho křídel **dosahuje** až 9 cm. Nejčastěji **se vyskytuje** na loukách, ale **můžeme** na něj narazit i v horských oblastech.
- B. Na telefonu **spustíte** aplikaci Záloha. Nahoře **klepněte** na Úložiště. **Přejděte** do sekce zálohování zařízení. **Vyberte** nastavení zálohování.
- C. Kdyby lidé **mohli** vrátit čas, určitě **by se pokusili** předejít některým strašným událostem, třeba válkám nebo epidemiím. Určitě **by** pro to **udělali** všechno, **zkusili by** dělat vše jinak. Jenže taková změna **by** zase **způsobila** jiné události, které **by** třeba **měly** ještě horší dopad.

1. Vyznačené slovesné tvary popisují, jak se něco na světě děje.
2. Vyznačené slovesné tvary popisují, co by se ve světě mohlo dít.
3. Vyznačené slovesné tvary dávají někomu pokyn, že má něco udělat.

- + b) Pro každý text vyber z následujících možností jeho typ.
návod, výklad, vyprávění, pozvánka, úvaha, dopis

U sloves rozlišujeme tři slovesné způsoby.

Oznamovací způsob používáme při běžném sdělování informací nebo vyprávění.

Rozkazovací způsob volíme, když chceme někomu říct, aby něco udělal, nebo naopak nedělal.

Máme tři tvary rozkazovacího způsobu:

2. os., č. j.: (Ty) **udělej, přines, nekřič.**

2. os., č. mn. (nebo při vykání): (Vy) **udělejte, přineste, nekřičte.**

1. os., č. mn.: (My) **udělejme, přinesme, nekřičme.**

Podmiňovací způsob vyjadřuje, že se něco může, ale nemusí za určitých podmínek stát. Tvoří ho pomocný slovesný tvar **by**, **bych**, **bychom**, **bys**, **byste** a **příčestí minulé**: já **bych** šel, ty **bys** udělala. Tvar **by** může být součástí spojek **kdyby** nebo **aby**.

Pozor: u **zvrtných sloves** se ve tvarech **podmiňovacího způsobu** ve 2. os. č. j. přesouvá koncové **-s** (ty **by ses** vyspal).

Tabulka spisovných tvarů slovesa **být** v podmiňovacím způsobu

	jednotné číslo	množné číslo
1. osoba	(já) bych	(my) bychom
2. osoba	(ty) bys, by ses, by sis	(vy) byste
3. osoba	(on, ona, ono) by	(oni, ony, ona) by

- + 8 Doplň na vynechaná místa spisovný tvar pomocného slovesa **být** v podmiňovacím způsobu. Řid se přitom osobou naznačenou pomocí zájmena v závorce. Když bude potřeba, doplň zvrtné **se**, **si**.

Vzor: Co (vy) **byste** se dnes rádi naučili?

Rádi (my) _____ vám něco oznámili. Paní učitelko, mohla (vy) _____ zopakovat zadání?
Kláro, půjčila (ty) _____ mi tužku? Potřeboval (já) _____ vědět, do kolika máte otevřeno.
Veřejné mínění (my) _____ neměli podceňovat. Pokud (vy) _____ měli zájem o naše služby, zavolejte. Myslíš, že (vy) _____ to pro nás mohli udělat? Prosím tě, podívala (ty) _____, když nám jede autobus? Když si pospíšíme, mohli (my) _____ to stihnout.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

- + 9 Urči, jestli vyznačená slovesa vyjadřují způsob oznamovací, nebo rozkazovací.

Kdy **oznámité** rodičům svoje zasnoubení? **Oznamte** jim to co nejdříve. **Přineste** s sebou nějaké občerstvení? **Přineste** chlebičky, ty mám rád. Milí kolegové, **hlasujme** teď o návrhu pana poslance. My **hlasujeme** jednoznačně pro. **Pokračujme** v práci. Ptali se mě, jak **pokračujeme** s vývojem léku. **Připravme se** na nejhorší. Až **se připravíme**, můžeme vyrazit. Kdy **se vrátíte**? **Vraťte se**, až vás zavoláme. Teď si **zkusíme** vyrobit ozdobu na stromeček. **Zkusme** to ještě jednou. **Držte se**, ať nespádnete. **Držte se** dobře?

Honzův telefon

Takže jdu normálně do školy.

Ale hned jak přijdu do třídy, tak tam všichni koukaj na mobily, nějaký video na jútúb, a já si všimnu, že Honzův telefon leží na jeho lavici, a tak ho vezmu. Jasně že jeho odemkací kód znám, sedí šikmo přede mnou, viděl jsem ho odemkat mobil milionkrát v životě, schovám ho do kapsy a odejdu na záchod. Tam napíšu pár holkám, který má v kontaktech, jak se mi líbí a jak s nima chci chodit, a jedný fakt ošklivý, že s ní chodit nebudu. Nemám moc času, a tak mu dám telefon do kapsy bundy v šatně, vrátím se do třídy a dělám, že jsem zrovna přišel.

SOUKUPOVÁ, P. Klub divných dětí. 2019.

10 PRÁCE S TEXTEM

- a) Přepiš nebo ústně převed text tak, aby bylo jasné, že se odehrál v minulosti. Co se v textu změnilo?
- b) Jaký rozdíl je mezi tím, jak působí vyprávění v minulém čase a vyprávění se slovesy v přítomném a budoucím čase?
- c) Vymysli důvod, proč asi vypravěč posílal zprávy z cizího mobilu. Bylo jeho jednání správné?
- d) Jaké důsledky mohlo toto jednání mít pro vypravěče, pro majitele mobilu, pro dívky, kterým zpráva přišla?

- + 11 Urči u vyznačených slovesných tvarů způsob. Pokud vyjadřují způsob oznamovací, urči i čas.

Dnes **podáváme** čočkovou polévku a srbské rizoto. **Dal bych si** pařížský dort. Slunečné počasí **vystřídají** vydatné srážky. Už **jsi** mu **odpověděla** na zprávu? **Připravím** ti věci na trénink. **Budete** mi z dovolené **psát**? **Nestůj** tady jen tak! **Radujeme se** z vašeho úspěchu. **Přijdeš** na moji oslavu?

SOUVISLOSTI...

Jak můžeme nejlépe zabezpečit **mobilní telefon**, aby se do něj nedostal nikdo cizí? Jakým způsobem je dobré zabezpečit svou e-mailovou schránku?

Pokud je **sloveso** ve tvaru oznamovacího způsobu, můžeme u něj určit **slovesný čas**.

Minulý čas se používá pro děje, které proběhly v minulosti, před okamžikem sdělování.

Přítomný čas se používá pro děje probíhající v přítomnosti, současně s okamžikem sdělování nebo pro děje obecně platné.

Budoucí čas se používá pro děje, které proběhnou v budoucnu, po okamžiku sdělování. Slovesa vyjadřují **budoucnost** buď **jednoduchým tvarem** (pomůžu, uvařím) nebo **tvarem složeným** (budu pomáhat, budu vařit).

5

JAK V KOMUNIKACI PROMLOUVÁ KULTURA

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že kultura má vliv také na jazyk.

Vím, že k předávání myšlenek a příběhů nejprve docházelo ústně, v psané podobě se začaly zachovávat až mnohem později.

Vím, že neverbální komunikace není ve všech jazycích (a kulturách) stejná.

Vím, že delší text je zapotřebí rozčlenit – např. na odstavce nebo na kapitoly.

Vím, že existují určité a neurčité slovesné tvary.

Vím, že prostředky textové návaznosti (např. zájmena, slova podobného významu, spojovací výrazy) napomáhají tomu, aby výsledný text působil jako celek.

Vím, že u určitých slovesných tvarů můžeme určit mluvnické kategorie osoby, čísla, způsobu a času.

Vím, že pomocí těchto kategorií vyjadřujeme, kdo provádí slovesný děj (osoba, číslo), kdy tento děj probíhá (čas) a jestli probíhá, přikazuje se, aby proběhl, nebo by za určitých podmínek mohl proběhnout (způsob).

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Uvědomuji si, že zvyky naší kultury se mohou lišit od kultur ostatních.

Umím vytvořit souvislý text, který má jasně strukturovanou výstavbu.

Umím vytvořit osnovu textu.

Umím v delším textu najít místa, kde je zapotřebí rozdělit jej do menších celků.

Umím správně použít spisovné tvary pomocného slovesa být v podmiňovacím způsobu (bych, bys, by, bychom, byste).

Rozeznám od sebe tvary oznamovacího a rozkazovacího způsobu.

Určím u sloves osobu, číslo, způsob a čas.

Poznám infinitiv.

6

Jak komunikaci ovlivňuje situace

- Když večer zíváme a únavou se nám zavírají oči, není se čemu divit. Vždyť jsme vystřídali celou řadu rolí: syn/dcera, cestující, kamarád/ka, žák/yně, spoluhráč/ka, zákazník/zákaznice... Stejně tak jsme vystupovali ve spoustě různých scén: domácí snídani, kontrola jízdenek, vtipkování na chodbě, hodina dějepisu, sportování s kamarády/kamarádkami, nákup žvýkaček...
- Někomu z vás možná připadají slova **role** a **scéna** trochu přehnaná. Je ale pravda, že

opravdu dobře zvládáme přizpůsobovat své chování tomu, co zrovna děláme a kde se nacházíme. A to se týká i komunikace.

- V této kapitole si ukážeme, jaké různé komunikační situace můžeme rozlišovat a jak komunikaci ovlivňuje to, kdo se jí účastní. Představíme si krátké slohové útvary, které se dají využít v mnoha komunikačních situacích. Řekneme si také, jaká v češtině existují zájmena a k čemu všemu nám v různých komunikačních situacích můžou sloužit.

Komunikační situace a účastníci komunikace

Ochutnávač

Thomasovi Tracymu bylo dvacet jedna let a pracoval ve firmě Otto Seyfanga jako přenašeč pytlů s kávou. Jednoho dne zašel za svým nadřízeným panem Valorou, aby si s ním promluvil o své budoucnosti.

„Chci se stát ochutnávačem,“ řekl Tracy.

„Co víš o ochutnávání kávy?“ ptal se Valora.

„Mám rád kávu,“ řekl Tracy.

„Co víš o ochutnávání kávy?“ opakoval Valora svou otázku.

„Něco kávy jsem už vypil v oddělení ochutnávačů.“

„Vypil jsi jen tolik kávy a snědl tolik vdolků, co dostávají všichni ostatní, kteří nejsou profesionální ochutnávači. Máme tři ochutnávače: Nimma, Peberdyho a Ringerta,“ řekl Valora. „Jsou u firmy už pětadvacet, pětatřicet a jednačtyřicet let. Jak dlouho jsi ty u Otto Seyfanga?“

„Čtrnáct dní.“

„A chceš se stát ochutnávačem?“

„Ano.“

V tu chvíli vešel do Valorovy kanceláře sám Otto Seyfang. Valora vyskočil ze židle, ale Otto Seyfang, sedmdesátiletý muž, který si na to nepotrpěl, řekl: „Jen zůstaňte sedět, Valora! A pokračujte!“

„Jak tedy chutná dobrá káva?“ zeptal se Valora Tracyho.

„Jako káva,“ odpověděl Tracy.

„Jak chutná prvotřídní káva?“

„Jako dobrá káva.“

„V čem je rozdíl mezi dobrou a prvotřídní kávou?“

„V reklamě.“

Valora se obrátil k Otto Seyfangovi, jako by chtěl říct: „Co mám s tím chytrolínem přivandrovalým dělat?“ Ale Otto Seyfang ho nepovzbudil, jen čekal, co se bude dít dál.

„V oddělení ochutnávačů není volné místo,“ řekl Valora.

SAROYAN, W. Tracyho tygr. 1980.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Shrň jednou větou to hlavní, co se v textu odehrálo.
- Vyhledej, kdo komu vyká a kdo komu tyká. Čím se to řídí?
- Jak Otto Seyfang oslovuje pana Valoru? Jak by oslovení vypadalo, kdyby bylo spisovné?
- Vyhledej dva případy, kdy spolu postavy komunikují neverbálně (beze slov). Popiš, co postavy neverbální komunikací vyjadřují.
- Tracy odpověděl, že rozdíl mezi dobrou a prvotřídní kávou je v reklamě. Jak může reklama z dobré kávy udělat prvotřídní?
- Věděl/a jsi, že existuje povolání ochutnávač/ka? Nejen kávy, ale třeba i čokolády! Chtěl/a bys dělat takovou práci? Pokud ano, co bys rád/a ochutnával/a a proč?

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

Naši **komunikaci** ovlivňuje zejména:

- komunikační situace:** velký vliv mají vnější okolnosti; jinak komunikujeme v soukromí, ve třídě nebo s kamarády (to komunikujeme většinou **neformálně**) a jinak třeba na úradě, u lékaře nebo v e-mailu ředitelce školy (zde se jedná o komunikaci **formální**);
- počet účastníků komunikace a jejich vztah:** záleží na tom, kolik lidí spolu komunikuje, jak dobře se znají a jestli jsou si společensky rovni;
- čas a prostor komunikace:** záleží na tom, zda jsme ve stejný čas na stejném místě, nebo komunikujeme na dálku, nebo dokonce s časovým odstupem.

- Připravte ve dvojicích reklamu na svoje oblíbené pití. Káva to asi není, vidíte? Zvažte, koho chce reklama nalákat, a vymyslete perfektní slogan.

3 HRA

- Zahrajte si na objednávání. Utvořte dvojice postupně podle obou zadání. První z dvojice pozdraví, zeptá se na přání a přijme objednávku. Druhý z dvojice pozdraví a objedná si.

- obsluha stánku na koupališti – návštěvnice koupaliště – točená zmrzlina
- číšník v luxusní restauraci – host – grilované chobotnice, kaviár a šampaňské

- Po sehrání situací společně ve dvojicích napište tři věci, ve kterých byla komunikace stejná, a tři, ve kterých se lišila. Všímejte si hlavně použitých slov a způsobu komunikace (např. formálnost/neformálnost, podoby pozdravu, tykání/vykání).

- Vyberte si jednu z nabízených situací objednávky a ve dvojicích vymyslete a napište celý rozhovor mezi prodávajícím/m a zákazníkem/zákaznicí. Myslete na to, ať jsou v rozhovoru všechny zásadní informace. Nebojte se napsat rozhovor přirozeně, tedy tak, jak se podle vás opravdu mluví.

Situace: 1. v pekárně, 2. v lékárně, 3. v opravně mobilních telefonů

5 NA DOMA

Zeptej se rodičů a prarodičů, jakými slovy si v obchodě objednávají oni. Používají formální slova, tvary a styl, nebo neformální? Přemýšlejí o tom, nebo jednájí automaticky?

- Seřaď následující situace od nejformálnější po nejméně formální.

rodinná oslava, předávání vysvědčení, rozhovor doma u snídani, diplomatické jednání, rozhovor se spolužákem

Lidi jako **účastníky komunikace** může obecně charakterizovat:

- **typ osobnosti:** někdo je hovorný, někdo málomluvný. Někdo dává najevo své pocity, někdo si je nechává pro sebe.
- **věk:** tentýž člověk komunikuje jinak v dětství, mládí a v pozdějším věku.
- **aktuální stav:** tentýž člověk komunikuje jinak, když je unavený, nemocný, nebo naopak plný sil.
- **komunikační zkušenost:** některé komunikační situace zažíváme denně, některé výjimečně a některé jsme nezažili ještě vůbec.
- **vzdělání:** vzděláváním si rozšiřujeme znalosti i slovní zásobu. Speciální slovní zásobu můžeme získat i díky zálibě, třeba sportu nebo hraní počítačových her.

7 a) Vyber z dvojic charakteristik ty, které spíš sedí k tvojí osobnosti.

1. Být ve větších společnostech lidí mi dodává energii. — Ve společnosti spousty lidí se cítím nesvůj/nesvá.
2. Mám radši ruch a akčnost než klid. — Mám radši klid a soustředěnost než chaos.
3. Často nejdřív mluvím, až pak přemýšlím. — Často věci pečlivě promyslím, až pak něco řeknu.

b) První charakteristiky z dvojice jsou typické spíš pro **extroverty**, druhé spíš pro **introverty**. Rozumíš oběma slovům?

c) Kolik z vás ve třídě je spíš extrovertní a kolik spíš introvertní?

d) Platí, že pro extrovertnější lidi je komunikace snazší a pro introvertnější obtížnější?

8 Přiřaď k přáním k narozeninám fotku člověka, který ho podle tebe nejspíš napsal. Z čeho tak usuzuješ?

Všechno nejlepší k narozeninám, kámo!!!! Jsi best

sechno nejlepší knarozeninam MAM TE MEGA RÁDA

Všechno nejlepší k narozeninám, zdraví, štěstí, pohodu a hlavně spokojenou rodinu.

Vojtíku, přeji Ti všechno nejlepší k narozeninám, hlavně hodně zdravíčka a štěstíčka a ať se ti splní všechna přání.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

9 Pročti si infografiku Centra Locika, které pomáhá rodinám a dětem žít bez násilí.

- a) Co to znamená **asertivní**?
- b) Porovnej červené a modré věty: Které obsahují otázky? Které obsahují rozkaz? Které vysvětlují, jak se cítí mluvčí? Které druhému říkají, jaký je?
- c) Napiš jednu větu podobnou některé z červených obviňujících vět a napiš místo ní modrou asertivní verzi, která by podle tebe byla vhodnější.
- d) Napiš stručnou asertivní reakci v situaci, kdy tě starší spolužáci předběhnou ve frontě na oběd. Reakce ve třídě porovnejte.
- e) Poslední dvojice vět se věnuje tomu, zda rozhodujeme sami o sobě my, nebo někdo jiný. Pojmenuj jednu konkrétní situaci, v níž se chceš rozhodnout sám/sama bez zasahování rodiny, a jednu konkrétní situaci, ve které oceníš, když ti někdo poradí. Situace ve třídě porovnejte.

OBVIŇUJÍCÍ VS. ASERTIVNÍ JAZYK

Přestaň mě rozčilovat.

Cítil/a jsem se opravdu rozrušeně a ranilo mě to.

Tobě na mně vůbec nezáleží.

Cítím se osaměle, potřebuji více tvé pozornosti.

Proč jsi tak zlý/zlá?

Chtěl/a bych, aby ses ke mně choval/a laskavě.

Musíš mluvit tak nahlas?

Mám problém se soustředit, když je tu velký hluk.

Zase mi říkáš, co mám dělat?

Raději bych si o tom rozhodl/a sám/a.

Podle www.centrumlocika.cz

Když je někdo unavený, naštvaný, spěchá nebo má zahlcenou hlavu problémy, může s námi **komunikovat jinak**, než když se cítí dobře a má dost času i energie. **Neberme si to osobně.** Než k němu zotra promluvíme my, **naučme se zastavit a nadechnout.** Pak můžeme zkusit třeba promluvit **mírněji**, než jsme původně chtěli, nebo chvíli **nereagovat** vůbec.

- 10** a) Prohlédněte si komunikační situaci na obrázku. Dva lidé se loučí a potvrzují si, že se zase brzy uvidí. Rozdělte si ve dvojicích role, vezměte si k ruce hodinky nebo stopky a odehrajte takový dialog trvající přesně **A. 5 vteřin, B. 30 vteřin, C. 2 minuty.**
- b) Představte si, že se chcete s někým podobně rozloučit po telefonu. Obraťte se ve dvojicích zády k sobě a odehrajte takový dialog trvající přesně **A. 5 vteřin, B. 30 vteřin, C. 2 minuty.**
- c) Který dialog se vám hrál nejlíp a který nejhůř?
- +** d) Projevilo se v telefonickém hovoru nějak, že nejste na stejném místě?

Každá **komunikace** se odehrává **v čase a v prostoru.** Když se komunikace příliš protahuje, může to být podobně nepříjemné, jako když máme času příliš málo. Pokud nás tlačí čas, často je výsledkem zmatený, neúplný projev nebo text s překlapy.

Krátké slohové útvary

Krátké slohové útvary mají mnoho podob a může se jednat o formy v mluvené i psané podobě. My se zde zaměříme na vzkaz, SMS a zprávy, inzerát, blahopřání a zápis do deníku.

- 1 a) Promítněte osmisměrku na tabuli, můžete ji vylustit společně. Zjistíte tak, co nejčastěji bývá záměrem krátkých slohových útvarů.

Nabídka: aerobik, aorta, brloh, cesta, detail, družka, fasáda, fujara, chata, milník, odhad, podstata, potrava, příroda, pumpa, rozkaz, smetana, stuha, tyčka

- b) Vysvětlíte si význam jednotlivých slov, a kde si nejste jisti, použijte slovník.

F	I	P	O	D	S	T	A	T	A
N	U	O	D	H	A	D	N	F	T
P	O	J	P	O	T	R	A	V	A
R	Ř	M	A	L	R	O	T	S	H
R	A	Í	E	R	O	V	E	T	C
O	K	T	R	B	A	P	M	U	P
Z	Ž	Y	O	O	A	T	S	H	T
K	U	Č	B	A	D	Á	S	A	F
A	R	K	I	L	I	A	T	E	D
Z	D	A	K	Í	N	L	I	M	C

x x x x
x x x x

Vzkaz

- 2 Obrázek zachycuje jeden z nejstarších dochovaných vzkazů. Ve dvojici vyhledejte (v encyklopedii, na internetu), k jaké události se vztahuje, a najděte o ní jednu zajímavost. Zajímavosti porovnejte s ostatními dvojicemi.

Vzkaz patří k **nejjednodušším typům sdělení** a může mít podobu **mluvenou** i **psanou**. Záleží na tom, komu je určen – podle toho volíme vhodné jazykové prostředky. Jinak bude vypadat vzkaz pro paní učitelku a jinak pro bratra.

- 3 a) Ve dvojici si vyberte jeden z výroků 1–4, které vešly do dějin. Zjistěte, kde se výrok objevil, a představte ho spolužákům. K představení využijte jedno až dvě komiksová pole.

- Pravda vítězí.
- Poznej sám sebe.
- Vše, co potřebuješ, je láska.
- Být, či nebýt, to je, oč tu běží.

- b) Ve dvojici zjistěte, v jakých kontextech se výrok používá (např. kdo a kde ho používá).

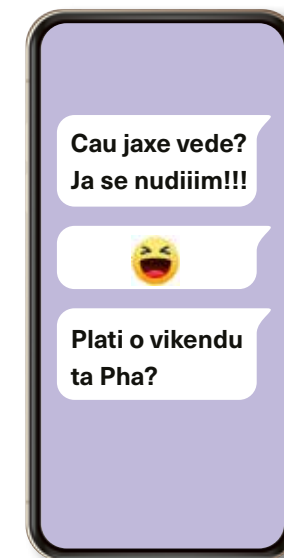
- 4 Z uvedených slov vytvoř vzkaz pro:
- kamaráda/kamarádku, nebo
  - třídní učitelku / třídního učitele. Slova užij v libovolných tvarech.
- sobota – večer – koncert – Jirka – autobus
  - omluva – 9 hodin – zubař – bolest – vrtání
  - čekat – oběd – návštěva – zahrada – piknik
  - referát – téma – výměna – Řecko – divadlo

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

SMS a aplikace pro zasílání zpráv

- 5 a) Na základě obrázku popiš některé zvláštnosti doprovázející psaní **SMS** nebo **chatů**. V čem se tento styl psaní liší od běžného psaného projevu?
b) Přepiš text do podoby, která bude srozumitelná všem.
- 6 V čem vidíš výhody posílání **SMS** nebo **chatování**? Je něco, co ti naopak vadí?
- 7 Jednou z forem **SMS** je **DMS**: zjisti, co to je, a najdi konkrétní situace, kde ji můžeme využít.
- 8 Napiš zprávu, že máš zpoždění: 1. rodičům, 2. sportovnímu trenérovi, 3. spolužačce/spolužákovi. V čem se jednotlivé zprávy liší?

SMS neboli **esemes** nebo **esemeska**, (z angl. *short message service* [šort mesidž servis]) je služba, pomocí níž posíláme zprávy na mobilní telefony. V Evropě se tak označuje i samotná zpráva.

MMS umožňují posílat multimediální obsah – fotografie, videa či hudbu.

Zprávy a jiný obsah také posíláme přes sociální sítě (např. **WhatsApp**, **X**, **Instagram**) – tato rychlá forma online komunikace se nazývá **chat**.

- 9 Najdi ve zprávě z úkolu 5 emotikon a vysvětl jeho význam. K čemu se emotikony používají?
- 10 Podle emotikonů za zprávou urči, jakou náladu pisatel má nebo na jakou akci se může chystat.

Takže kdo se mnou pujde? 😊

Takže kdo se mnou pujde? 🎵

Takže kdo se mnou pujde? 🐶

Emotikony (také **smajlíci** nebo **emoji** [emodži]) zpestřují texty a vyjadřují náladu nebo postoj pisatele. Tyto malé obrázky připomínají výrazy tváře, zvířata, věci nebo nejrůznější znaky. **Pozor: emotikony se nehodí do všech textů.** Záleží na tom, komu zprávu posíláme.

- 11 a) Poznáš, které pohádky se skrývají za následujícími sledy emotikonů?
b) Napadnou tě další pohádky, filmy nebo písně, které by bylo možné takto ztvárnit?

1. 🍌 🍌 🍌 👑

2. 🦉 🔥

3. 🎯 🌹

4. 🐱 🐱 ✕ 😊

5. 🐱 👟 👟

6. 🐱 + 🦆

7. 🧊 🏰

8. 😞

9. 👑 🧐 🧐 🧐 🧐 🧐 🧐 🧐

10. 🍪 🏠

11. 📖 1 0 0 0 + 1 🌃

12. 🦁 👑

VÍŠ, ŽE...

Emotikony nejprve vznikaly náhodně jako překlepy nebo byly typografickými značkami (tj. značkami, jak sázet text). :-)

Inzerát

- 12 a) Prohlédni si text vpravo. Které informace je možné z textu vyčíst? Odpověz **ANO** × **NE**. Pokud odpovíš **ANO**, najdi v textu odpovídající pasáž.
- b) Najdi, co znamená zkratka **PP**. K čemu je tento doklad u koupě psa důležitý?

Informace	ANO	NE
Je znám celkový počet štěňat ve vrhu.		
Majitelé štěněte vlastní také jeho rodiče.		
Pes byl očkovan.		
Je znám obsah kupní smlouvy.		
Známe barvu nabízeného psa.		

Inzerát je krátké oznámení, které se nejčastěji objevuje v _____, _____ nebo např. na _____. Pomocí inzerátu můžeme _____ práci, bydlení nebo známost. Můžeme také prodávat, _____ nebo vyměňovat věci a zvířata. Přestože je krátký, musí být _____ a _____. Na závěr inzerátu musíme uvést náš _____.

VÍŠ, ŽE...

Inzeráty slouží také k seznámení. Úplně první seznamovací inzerát vyšel v Anglii již v roce 1695 a 30letý zámožný muž si v něm hledal mladou dámu s věnem tři tisíce liber.

Hlavní stránka > Zvířata > Psi > Inzerát č. 203767625

Labradorský retriever s PP Smazat/ Upravit/ TOP 4. 2. 2026 Topovat

Poslední hnědý pejsek s PP čeká na novou rodinu. Oba rodiče zdraví se zdravotními testy, oba k vidění u nás. Otec šampion. Pejsek je 3× odčervení, 1× očkovaný, čipovaný, s očkovacím průkazem, PP a kupní smlouvou. Odběr ihned. Více info na email: xx.yy@xx.zz. Cena: 25 000 Kč

Podle zviraata.bazos.cz, upraveno

- 13 a) Přines si do školy libovolnou ukázkou inzerátu (z časopisu, internetu apod.).
- b) Ve skupinách sepište informace, které by měl inzerát obsahovat.
- c) Na základě svých znalostí tématu doplň definici inzerátu níže.

- 14 a) Sestav a napiš inzerát. K jeho vytvoření si vyber vždy jeden z nabízených bodů na řádku. Nezapomeň doplnit další nezbytné informace, např. kontakt.
1. **druh inzerátu:** prodej — koupě — výměna — hledání
2. **předmět inzerátu:** tablet — jízdní kolo — brigáda — hokejové kartičky — seznámení
3. **cena:** zdarma — cena dohodou — pevně daná cena (uvést) — jiné (uvést)
- b) Řekni, kde bys svůj inzerát mohl/a zveřejnit.
- c) Proč je inzerát stručný? Proč není nutné psát např. pozdrav?

Blahopřání

- 15 a) Podívej se na následující dvě blahopřání a rozhodni, komu bys je mohl/a poslat.
- b) Podle čeho ses rozhodoval/a?
- c) V čem vidíš základní rozdíl mezi oběma blahopřáními?

- 16 Tvá babička (nebo jiný blízký starší člověk) bude slavit kulaté narozeniny. Promysli si, co jí na oslavě chceš říct. Nevycházej jen ze zdvořilostních frází, vzpomeň si i na babiččin život a její radosti, na to, co v životě dokázala a co by chtěla ještě uskutečnit.

Zápis do turistického deníku

- 17 a) Vzpomeň si na poslední výlet, na kterém jsi byl/a. S kým jsi tam jel/a? Co jste viděli? Jaké bylo počasí?
- b) Vyplň svou vzpomínku na výlet do turistického deníku – šablonu si namaluj na papír.
1. Do prázdného pole vlevo zapiš místo výletu, datum uskutečnění výletu a krátkou zprávu o něm.
2. Do prázdného pole vpravo nahoře vytvoř nebo nalep turistickou známku.
3. Zaškrtni piktogramy, které výlet vystihují (způsob přepravy, společnost, počasí, atmosféra).

Podle cs.wander-book.com

Zájmena

Zapomnětlivá

Kde to je? Teď před chvílí jsem to tu ještě měl.

Co hledáš, švagře milý, možná, že bych věděl.

Takovej ten s takovou tou jak to jen říci jednou větou... Taková ta s takovým tím.

Bohužel, švagře, nerozumím.

SVĚRÁK, Z.,
UHLÍŘ, J.
Dětem. 2013.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Kolik lidí spolu v ukázce mluví a jaký je mezi nimi vztah?
- Lidé v písničce se nemůžou domluvit, co vlastně hledají. Proč je jejich komunikace neúspěšná?
- Najdi v textu zájmena – slova, která zastupují podstatná nebo přídavná jména.

2 HRA

Vyber si jednu z vět **Hledám takovej ten s takovou tou. nebo Hledám takovou tu s takovým tím.** Nahraď ve větě zájmena vhodnými podstatnými a přídavnými jmény tak, aby popisovala jednu věc ve vaší třídě. Podaří se tvým spolužákům popsanou věc rychle najít?

Vzor: Hledám žlutou tužku s černým nápisem.

Zájmena jsou slovní druh, který sám **nepojmenovává**, ale jen něco **zastupuje** nebo na něco **ukazuje**. V textu zájmena obvykle **zastupují podstatná či přídavná jména**. Zájmena mají obvykle **obecný, nekonkrétní význam**. Slova, která zastupují, mají naopak význam konkrétní. Význam zájmen se tedy mění podle toho, co zastupují. Zájmena jsou **ohebná** slova, skloňují se.

Druhy zájmen

osobní	já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony, ona, se
přivlastňovací	můj, tvůj, svůj, náš, váš, jeho, její, jejich
ukazovací	ten, tento, tenhle, onen, takový, týž, tentýž, sám
tázací	kdo, co, jaký, který, čím
vztažná	kdo, co, jaký, který, čím, jenž
neurčitá	někdo, něco, nějaký, některý, něčí, kdosi, cosi, jakýsi, ledakdo, ledaco, kdokoli, cokoli, málokdo, máloco, každý, všechny
záporná	nikdo, nic, nijaký, nikterý, ničí, žádný

PILOTNÍ VÝTIISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIISK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

- V následujících větách nahraď vyznačená zájmena různými podstatnými a přídavnými jmény a sleduj, jak se mění význam (v případě potřeby můžeš změnit slovosled).

Vzor: Pracuji na **tom** už dlouho. Pracuji na **knize** už dlouho.

Nedávno jsem se s **ní** pohádala.
Včera jsem se seznámila s **nějakým** klukem.
Podívej, tady leží **něčí** peněženka.
Nikdo mě nedonutí sáhnout na pavouka.
Chtěla by ses s **nimi** setkat?
Co budeš vařit?

Originál

Tak na **mně** nehledej chyby a řekni, že **ti** chybím patřím k **sobě** na mou duši tak se směj, to **ti** stejně nejvíc sluší něco jsme **si** řekli a chvíli byli vzteklí to už je pryč a **ty** víš, že vstoupíme podruhé do stejné řeky

[: Mám **tě** rád, a i když děláme chyby život s tebou se **mi** vážně líbí bude to tím, že jsme originál jen někdy slábně signál:]

Někdy se spolu nebavíme i když oba víme že bojujem na stejný straně **já** za **tebe** a **ty** za **mě** někdy se urazíš a **já** pak taky začnou se nad **námi** stahovat mraky a někdy zapomenou a jindy **ty** pro změnu přestaneš věřit na zázraky

Podle Marka Ztraceného

6 Doplni **mi**, nebo **my**.

Neboj se, _____ už to zařídíme. Když to neuděláme _____, udělá to někdo jiný. Nevyhrožuj _____. Půjč _____ prosím tužku. Napsala _____ kamarádka z Austrálie. Nesměj se _____. _____ nemáme co skrývat. To bychom nesměli být _____, aby se něco nepokazilo. Přijde _____ to trochu divné. Dali _____ životní příležitost. Svěřte se _____.

- V následujících příkladech najdi zájmena.

- Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí.
- Koho chleba jíš, toho píseň zpívej.
- Jaký pán, takový krám.
- Kdo do tebe kamenem, ty do něj chlebem.

b) Význam přísloví vysvětli.

c) Proč se právě v příslovích často objevují zájmena?

5 PRÁCE S TEXTEM

a) Řekni, která z vyznačených zájmen v textu písničky Marka Ztraceného odkazují: **1.** k tomu, kdo mluví; **2.** k jeho partnerce; **3.** k oběma z nich.

b) Urči pád podtržených zájmen a přiřaď je k základnímu tvaru: **já — ty — se/si — my.**

c) Co znamená **nevstoupíš dvakrát do stejné řeky a stahují se nad námi mraky**?

VÍŠ, ŽE...

1., 2. a 3. osobu známe jako mluvnickou kategorii, kterou vyjadřují slovesné tvary; osobní zájmena používáme jako pomůcku pro její určení.

Zájmena osobní zastupují osoby vzhledem k tomu, kdo mluví.

1. osoba: ten, kdo mluví nebo píše: **já, my**

2. osoba: ten, na koho se promluvou nebo textem obrací: **ty, vy**

3. osoba: ten, o kom se mluví nebo píše: **on, ona, ono, oni, ony, ona**

Patří sem také zvrtné zájmeno **se** a jeho tvary (**sebe, si, sobě, sebou**).

Pamatuj si: ve 2. a 4. pádě má zájmeno **já** tvar **mě**, ve 3. a 6. pádě **mně**.

7 Dopln mě, nebo mně.

Hrozně _____ to vytočilo. Nech _____ hádat. _____ to nevádí. Vřele _____ přivítali. Naklonila se ke _____. Pokukoval po _____. Beze _____ to nemůžou zvládnout. Vrátila se pro _____. Chtěli po _____ telefonní číslo. Měli ze _____ radost. Pojď ke _____. Krve by se ve _____ nedořezal. To je pro _____? Ty toho o _____ moc nevíš. Ze _____ nemusíš mít strach. Pro _____ za _____ si dělej, co chceš. Ode _____ to nevíš. _____ se to nezdá. K tomu _____ nepřinutí.

Mezi **sebou** a **s sebou** je významový rozdíl. **S sebou** používáme, když mluvíme o něčem, co máme u sebe, co si někam balíme, bereme apod. **Vezmu si s sebou** plavky. Oproti tomu **sebou** obvykle používáme, když popisujeme nějaký pohyb toho, o kom nebo o čem se mluví, a nemluvíme o žádné další věci nebo osobě. **Poplašeně sebou** trhla. Používáme ho také ve tvaru 7. pádu **sám/sama sebou**.

8 Dopln sebou, nebo s sebou.

Přinesl si _____ vlastní tablet. Mrskal _____, ale ze sítě se nevyvlékl. Šli do obchodu a Jakuba vzali _____. Mám _____ všechno, co potřebuji. Auto _____ prudce škublo a vystřelilo vpřed. Byl zvyklý nosit kouzelnou hůlku pořád _____. Dům se zřítíl a strhl _____ i stodolu. Když zazněl výstřel, všichni _____ škubli. Plácl _____ do postele a usnul. Dáte mi _____ nějaké peníze? Dáte si jídlo tady, nebo si ho vezmete _____? Hod' _____, musíme jít! Není si jistá sama _____.

9 Pozoruj následující věty. Dopln pravidlo, které popisuje, kdy se v češtině používají tvary zájmen třetí osoby se souhláskou [ň] na začátku (něj, ní, nimi, něho...).

Pořád na **ni** musím myslet. Bez **ní** to prostě není jako dřív. Potkal jsem **ji** jednou na nádraží. Velmi si **jich** vážím. O všem se s **nimi** radím. Můžu se na **ně** spolehnout. Mám **je** velmi rád. Pozvala jsem **ho** na oslavu narozenin, i když se na **něj** zlobím. Cítím se s **ním** dobře a věřím mu. Nemůžu o **něm** říct nic zlého. Nechci **ho** urazit.

Tvary s [ň] na začátku používáme _____.

10 Dopln ji/ni, nebo jí/ní.

Pozval _____ na zmrzlinu. Zmrzlina _____ moc chutnala. Nedá se s _____ o tom mluvit. Podívej se na _____, jak se předvádí. Kluci si o _____ hodně povídají. Myslím, že _____ někdy i pomlouvají. Mám o _____ strach. Asi jsem se v _____ spletla. Bude to pro _____ hračka. Bez _____ nikam nepůjdu. Zeptej se _____, jestli půjde taky.

Pozor na tvary zájmena **ona**. Ve 4. pádě je spisovný pouze krátký tvar **ji/ni**, v ostatních pádech jsou tvary dlouhé. **Pavla má novou sukni. Půjčila mi ji, ale necítila jsem se v ní dobře.**

Zájmena přivlastňovací říkají, či něco je. Můžeme je odvodit od zájmen osobních. Např.: Tohle jsem **já** a tohle je **moje** sestra. Tohle jsi **ty** a tohle je **tvoje** sestra. To jsme **my** a **náš** je svět. Mezi zájmena přivlastňovací patří slova: **můj, tvůj, náš, váš, jeho, její, jejich** a zvratné zájmeno **svůj**.

Zájmeno svůj používáme, když ve větě přivlastňujeme podmětu. **Petr** podal **Martině svůj** batoh. (Batoh patřil Petrovi.) **Petr** podal **Martině její** batoh. (Batoh patřil Martině). **Martina** si od **Petra** vzala **svůj** batoh. (Batoh patřil Martině.) V některých pádech má toto zájmeno tzv. krátký i dlouhý tvar: Šel do kina se **svou/svojí** přítelkyní. Půjč mi **své/svoje** hodinky.

11 Dopln do vět zájmena přivlastňovací. Řiď se podle osobních zájmen v závorce.

Když mě (já) _____ můj _____ brácha našel, zavřela jsem se v(e) (já) _____ pokoji, abych neslyšela (on) _____ stížnosti. (My) _____ paní učitelka nám často říká, abychom vzali (my) _____ učení do vlastních rukou a nespolehali se pořád na (ona) _____ pomoc. Markéta mi ukázala (ona) _____ nové kolo, které si pořídila za (ona) _____ peníze. (Ty) _____ nápad se mi zdá trochu nebezpečný, radši se zeptám (já) _____ rodičů, co si o tom myslí.

Pozor na tvary zájmena **naše** v ženském rodě. Ve 4. pádě je spisovný pouze krátký tvar **naši/vaši**, v ostatních pádech jsou tvary dlouhé. Např.: **Naši** paní učitelku mají všichni rádi. Už ses seznámil s **naší** paní učitelkou? O **naší** paní učitelce se psalo i v novinách.

12 Dopln naši/naší, nebo vaši/vaši.

Bez (váš) _____ pomoci se neobejdeme. Včera jsem mluvila s (váš) _____ dcerou. (Váš) _____ omluvu rád přijímám. (Náš) _____ debatu uzavřeme přátelsky. (Náš) _____ zlatou svatbu s námi oslavila celá široká rodina. Od (náš) _____ chaloupky je nádraží vzdálené asi půl kilometru. Děkujeme za (váš) _____ vstřícnost. Chtěla bych ti ukázat fotky z (náš) _____ dovolené.

13 Dopln do vět následující zájmena ve vhodném tvaru tak, aby v každé větě bylo právě jedno ze zájmen. Při nejistotě se poraď s tabulkou tvarů v IJP.

a) Nabídka: ten, tento, takový

V _____ století nás čekají ještě velké změny. Na _____ kluka se dobře pamatuju. _____ průvih se mi ještě nestal.

b) Nabídka: týž, onen, sám

Narodil se _____ dne jako Tomáš Garrigue Masaryk. Můžeš se zlobit jenom na sebe _____. _____ chladného rána se rozhodl k útěku.

Zájmena ukazovací slouží k ukázání na nějakou skutečnost. **Ukazují** buď přímo do reality (Maminka ukazuje prstem na odloženou mikinu: **Uklid' prosím ještě tohle!**) nebo odkazují na něco v okolním textu. (Polévka k večeři byla hrozně přesolená. **To se nedalo sníst.**)

Mezi **zájmena ukazovací** patří např. slova: **ten, tento, tenhle, takový, týž, tentýž, onen, sám**.

6

JAK KOMUNIKACI OVLIVŇUJE SITUACE

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že komunikace vypadá různě podle toho, kdo se jí účastní – zda jsou komunikační partneři dva, nebo jich je více, zda se dobře znají, nebo ne atd.

Vím, že na komunikaci mají vliv vnější okolnosti – zda se odehrává na veřejnosti, nebo v soukromí, při formální, nebo neformální příležitosti atd. Vím, že mezi krátké slohové útvary patří například vzkaz, SMS, inzerát nebo blahopřání.

Vím, co by měly vzkaz, SMS, inzerát nebo blahopřání obsahovat.

Vím, že krátké slohové útvary mohou mít písemnou i mluvenou podobu.

Vím, že pocity je možné v textu vyjádřit pomocí emotikonů.

Vím, že zájmena zastupují podstatná nebo přídavná jména nebo na ně ukazují.

Vím, že zájmena mají obecný, nekonkrétní význam.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím vyjmenovat možnosti komunikace na dálku.

Umím z komunikace poznat, v jakém vztahu jsou komunikační partneři (např. zda se znají, nebo se vidí poprvé, zda jsou si společensky rovni atd.).

Umím napsat nejen vzkaz nebo zprávu, ale také blahopřání nebo inzerát.

Poznám, k čemu odkazují zájmena v textu.

Při psaní rozlišuji **s sebou** a **sebou**.

Při psaní i mluvení rozlišuji **ji/ni** a **jí/ní**.

Umím vhodně použít zájmeno **svůj**.

Umění naslouchat

- Napadlo tě někdy, co všechno po tobě někdo chce, když řekne: „Pozorně poslouchej.“? Může mu jít o to, že si máš zapamatovat informace, nebo pochopit něco, co máš udělat. Ale někdy jde i o vcítění se do něčí situace, o schopnost empatie, která je ve vztazích velmi důležitá. Do umění naslouchat tě chce tato kapitola uvést.
- Ve slohové části si představíme útvar, kterému často nasloucháš nebo ho někomu říkáš – vyprávění. V jazykové části si ukážeme vlastnosti slov, jako je například slovo **pozorně** – tedy příslovčí. A jako bonus tě čeká jazykovědný výlet: podíváme se na místo češtiny mezi jazyky světa.

Naslouchání

S Kristýnou v cukrárně

Petr je dvanáctiletý kluk, který objeví tíživé tajemství. Potřebuje se s tím někomu svěřit, ale k dospělým učitelům nemá důvěru. Nečekaného spojence najde ve spolužačce Kristýně.

Kristýna pomalu kráčela alejí, která vede od naší školy, občas zvedla nějaký list a na konci měla z listů pugét¹.

„Můžeme zajít do cukrárny, je tam teplo a dělají tam dobré kakao,“ navrhla.

Přikývl jsem. Uklidnilo mě, že se Kristýna vlastně na nic nevyptávala. Asi vyčkávala, co ze sebe vysypu. A já měl v hlavě dokonalý maglajz.

„Od šesti mám hudebku,“ řekla mi před cukrárnou.

„Mně v šest jede autobus.“

„Pak máme dvě hodiny na to, abys mi prozradil, co chceš.“

Kristýna mě potěšila. Jasně mi dala najevo, že ví, proč se s ní loudám městem, a že je ochotná to vytrpět, i když je možné, že nás vidí polovina třídy, která tu bydlí. Byl jsem jí vážně vděčný.

Prodávačka v cukrárně se tvářila, že je úplně běžné, aby dvanáctiletý kluk se stejně starou holkou trčel nad hrnečkem kakaa dvě hodiny. Sedli jsme si do rohu místnosti za věšák a za skříňku s knihami. Kristýna byla bezvadná. Nechápal jsem, že jsem si jí dosud ve třídě vůbec nevšímal. Pozorně mě poslouchala. Postupně jsem ze sebe vysoukal všechno.

„Takže ty si myslíš, že doktor Fišer vězní nějakého kluka?“

„No, vypadá to tak. Aspoň jsem to tak pochopil, když o tom táta vykládal mámě.“

BRAUNOVÁ, P. *Dům doktora Fišera*. 2017. Upraveno.

VYSVĚTLIVKY
1 pugét – kytice

1 PRÁCE S TEXTEM

- Jak se Petr na začátku rozhovoru cítil? A jak na konci?
- Proč si Petr s Kristýnou sedli až do rohu místnosti a za nábytek?
- Pomohlo Petrovi, že o svém trápení s Kristýnou mluvil? Přečti části textu, které to dokazují.
- Proč bylo pro Petra důležité, že byla Kristýna trpělivá a na nic se ho předem nevyptávala?
- Použij slova **vysypat**, **vysoukat** a **vykládat** ve větách tak, aby měla jiný význam než **mluvit**.

V **komunikaci** nejde jen o výměnu informací. Stejně důležité je, že nás někdo vyslechne a naši situaci rozumí. Když se nám někdo chce svěřit, hodí se postupovat podle principů tzv. **aktivního naslouchání**.

- povzbuzování** – dávej najevo zájem, nech druhého mluvit, neprojevuj souhlas ani nesouhlas
- objasňování** – pokládej doplňující otázky, získej co nejvíc informací
- parafrázování** – shrň sdělení a zopakuj ho vlastními slovy
- uznání** – dej druhému najevo, že ho chápeš a že mu věříš

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

2 HRA

a) Rozdělte si ve dvojicích následující role:

- mluvčí** – svěřuje se kamarádovi nebo kamarádce s problémem, který řeší,
- posluchač/ka** – snaží se kamarádovi nebo kamarádce aktivně naslouchat, dává najevo zájem, povzbuzuje a doptává se (může použít některé návrhy začátků vět nebo celé otázky z boxu vedle cvičení).

b) Mluvčí si vybere jeden z následujících problémů a domyslí si k němu detaily (jména, čas, vlastnosti těch, o kom se mluví, atd.):

- Sousedí mají doma několik malých psů, ale vůbec se o ně nestarají, nevenčí je a psi často štěkají. Bydlíš hned vedle, štěkání tě ruší, a hlavně se o psy bojíš.
- Ztratil/a jsi tenhle měsíc už druhý mobil. Rodiče jsou našťvaní a nový jen tak nedostaneš. Bojíš se, že přijdeš o kontakt s kamarády.

c) Stopněte si 4 minuty a během nich ve dvojici rozhovor odehrajte. Snažte se při tom držet přidělených rolí. Pak si role můžete vyměnit.

- Povzbuzování:** V čem ti to nejvíc vadí? Můžeš mi ještě víc popsat ....?
- Objasňování:**
situace 1. Jak dlouho už to trvá? Kdy je to nejhorší? Viděl jsi je někdy na živo? Jak často s nimi chodí ven?
situace 2. Co přesně rodiče říkali? Kde jsi telefon ztratil/a? Na co jsi ten mobil používal/a nejčastěji?
- Parafrázování:** Rozumím dobře tomu, že...?
- Uznání:** Chápu, že máš strach. Napadá tě, s kým by se dalo o tom mluvit?

3 REFLEXE

- Proberte společně ve třídě, jak se vám aktivní naslouchání dařilo a co z něj vyplývá.
- Společně hlasujte, co je na aktivním naslouchání nejtěžší: povzbuzování, objasňování, parafrázování nebo uznání?
- Připravte si velký papír. Každý na něj napíše, co je pro něj důležité, když se svěřuje se svými problémy. Papír si můžete ve třídě vyvěsit a připomínat si, jak můžete lidem ze třídy co nejlíp aktivně naslouchat.

VÍŠ, ŽE...

Pro děti a mladé lidi, kteří mají nějaké trápení, existuje **Linka bezpečí**. Funguje nonstop a bezplatně na telefonu **116 111**, májí i chat nebo je můžeš kontaktovat e-mailem.

4

a) Přečti si následující věty, které je lepší při aktivním naslouchání **neříkat**.

Ty naděláš, to přece nic není. Být tebou, tak bych to udělal/a jinak. Kašli na to, to bude dobré. Tohle není tak hrozné, ale to mně se stalo, že...

b) Představ si, že by ti je někdo řekl, když mu vyprávíš o svých problémech, a řekni, proč je podle tebe lepší tyto věty **nepoužívat**.

5

- Domluv se s někým starším z rodiny nebo z okolí, ať ti vypráví, jaké to bylo, když chodil na základní školu. Jak tam každý den chodíval nebo jezdíval, co mívával k svačině, jak vypadaly školní třídy a jak hodiny tělocviku?
- Co měl ve škole rád a co nesnášel? Máš to stejně nebo jinak?
- Vzpomněl by si na nějakou silnou chvíli, kdy ve škole uspěl nebo třeba podváděl? Jak se cítil?

Nasloucháme proto, abychom sdíleli zážitky a pocity nebo zjišťovali informace. Někdy je potřeba to spojit, abychom si uměli něco život nebo nějakou minulou dobu líp představit.

Vypravování

Jak to bylo s Jonatánem

Mach a Šebestová byli žáky 3. B, bydleli v jednom činžáku a chodili do školy spolu. V domě bydlela paní Kadrnožková se psem Jonatánem a paní Cibulková s kočkou Micinkou, a když se všichni čtyři potkali na schodech, byl z toho pěkný cirkus. Micinka prskala jako křeček, Jonatán řádil jako tygr, paní Cibulková pištěla strachy, paní Kadrnožková křičela, Jonatáne, ticho, a nájemníci vybíhali z bytů, co se to proboha děje. A tak se nedivte, že se Šebestová Jonatánovi tu a tam posmívala:

„Haló, haló, haló, proč je koček málo? A tak štěkám jako hrom, ať je koček milion.“

Jonatána to zlobilo, ale jinak byl s Machem a Šebestovou kamarád a občas ráno paní Kadrnožkové utekl, aby je do školy doprovodil. Paní Kadrnožková mu tyhle výlety jen tak netrpěla, vyběhla po každé za ním a volala, Jonatáne, domů, Jonatáne, domů, jenomže chytit Jonatána nebylo tak lehké, Jonatán byl pes a pes běhá rychleji než nějaká paní Kadrnožková. Ale tak úplně zbytečné to běhání zase nebylo, Mach a Šebestová byli aspoň včas ve škole a paní Kadrnožková se proběhla na čerstvém vzduchu, což je velice zdravé.

MACOUREK, M: *Mach a Šebestová ve škole*. 1997.

Vypravování zážitků a událostí patří k **nejčastější složce komunikace** mezi lidmi. Je také podstatnou součástí tzv. **uměleckého stylu**; setkáváme se s ním v příbězích, filmech nebo i počítačových hrách. **Základem vypravování je děj** (to, co se přihodilo). K oživení příběhu využíváme **dějová slovesa** (např. **jet, pršet, leknout se**), **citoslovce**, **přirovnání** či **přímou řeč**, která se obvykle znázorňuje uvozovkami.

2

Na základě textu výše se zamysli, k čemu vyprávění slouží. Kdo ti někdy vyprávěl nebo vypráví příběhy? Komu je vyprávíš ty? Kde vyprávění nejčastěji čteš?

...

Loňské léto jsem se vydal na tábor, na který jsem se těšil celý rok. Měli jsme se vydat na cestu za ztracenými vynálezy Leonarda da Vinciho a to mi přišlo jako velice zajímavé téma.

Sraz jsme měli na Hlavním nádraží, odkud jsme s nejlepšími kamarády Jirkou a Janou a zbytkem lidí z tábora odjeli vlakem do Havlíčkova Brodu a tam jsme přestoupili na vlak, který nás dovezl do Kamenice. Z Kamenice jsme šli asi dva kilometry do městečka Stone Town, kde už pro nás byly připravené chatky, ve kterých jsme spali. Krátce po příjezdu jsme se rozdělili do čtyř skupin, které mezi sebou soutěžily, kdo nasbírá nejvíce bodů.

Druhý den jsme se probudili a zjistili jsme, že jsme se ocitli v Indii. To bylo způsobeno tím, že stroj, který jsme se snažili zprovoznit, nás přesouval na místa, kde měly být ukryté další součástky k plnému zprovoznění stroje.

Stroj, který jsme se snažili zprovoznit, nás pokaždé bral někam jinam, kde jsme měli najít další součástky. Proto jsme si za jeden tábor projeli celou zeměkouli od Číny až po USA.

Nakonec se ukázalo, že stroj nás nedovede k žádnému pokladu. Stroj nás ale dovedl zpět k přátelům, čímž nám ukázal, že přátelství má daleko větší cenu než jakýkoli poklad.

Matyáš, 13 let

Podle *ceskozemepribehu.cz*, upraveno

4 Vytvoř podrobnější osnovu k textu o táboře. Do pravého sloupce doplň jedním slovem, slovním spojením nebo krátkou větou, co se v jednotlivých částech – jednotlivých odstavcích – říká.

1. Úvod	
2. Sdělení (stať)	a)
	b)
	c)
3. Závěr	

Vypravování nezobrazuje pouze **události**, ale také **postavy** a **prostředí**, v němž se odehrává.

Aby byl příběh celistvý, musí být vhodně uspořádaný: **úvod** příběhu čtenáře (posluchače) obvykle seznamuje s prostředím a hlavními postavami, **hlavní sdělení (stať)** rozvíjí příběh a zápletku, **v závěru** poté může, ale nemusí dojít k vyřešení zápletky.

3 PRÁCE S TEXTEM

a) Vymysli textu vhodný název.

+ b) Rozděl text na tři hlavní části – **úvod**, **hlavní sdělení** a **závěr**. Pomohou ti také odstavce.

c) Popiš postavy, prostředí a dobu, kdy se příběh odehrává.

+ d) Je celý text srozumitelný, nebo najdeš místa, která jsou méně obratně zpracovaná?

SOUVISLOSTI...

Kdo byl **Leonardo da Vinci**?

V jaké žil době? Čím se zabýval?

- 5 Znovu se podívej na text o psu Jonatánovi i na text o Matyášově táboře. Kdo je jejich vypravěčem – jedna z postav, nebo nezúčastněná osoba?

- 6 a) Přepiš poslední odstavec textu o Jonatánovi tak, aby vypravěčem byl Jonatán. Jak se změnil účinek textu?
b) Co nám užití jednotlivých vypravěčských forem vyprávění umožňuje?

- 7 V textu o Jonatánovi najdi přímou řeč označenou uvozovkami. Kdo ji pronáší? K čemu přímá řeč slouží?

Vypravěčem příběhu může být některá z postav (nebo více postav), v tom případě je text psán v **1. osobě** (tzv. **ich-formě**: **ich** – německy **já**, např. **Tak jsem tam tedy šel.**). Příběh může vyprávět i sám autor jako nezúčastněná osoba, v takovém případě je text psán ve **3. osobě** (tzv. **er-formě**: **er** – německy **on**, např. **Tak tam tedy šel.**).

Postavy v textu mohou promlouvat přímo. Hovoříme tedy o **přímé řeči**, která se vyjadřuje také graficky (často **uvozovací věta**, dvojtečka, ohrazení uvozovkami dole a nahoře). Různé možnosti zápisu uvozovací věty a přímé řeči jsou tyto:

Uvozovací věta před přímou řečí: „**Přímá řeč?**!/!“ „**Přímá řeč,**!/!“ **uvozovací věta za přímou řečí.**

Zeptal se mě: „**Prosím tě, co tu děláš?**“

„**Prosím tě, co tu děláš?**“ **zeptal se mě.**

Zavolala na mě: „**Pojď sem, prosím!**“

„**Pojď sem, prosím!**“ **zavolala na mě.**

Ujistila mě: „**Neboj, už půjdeme.**“

„**Neboj, už půjdeme,**“ **ujistila mě.**

„**Přímá řeč,**“ **uvozovací věta mezi přímou řečí,** „**přímá řeč?**!/!“

„**Pouze přímá řeč?**!/!“

„**Prosím tě,**“ **zeptal se mě,** „**co tu děláš?**“

„**Prosím tě, co tu děláš?**“

„**Pojď sem,**“ **zavolala na mě,** „**prosím!**“

„**Pojď se, prosím!**“

„**Neboj,**“ **ujistila mě,** „**už půjdeme.**“

„**Neboj, už půjdeme.**“

Pokud se postavy vyjadřují nepřímou, označujeme to jako **řeč nepřímou** (např. **Zeptal jsem se ho, co tu děláš.**).

- 8 a) Podle výkladu vyber správně malá a velká písmena při zápisu přímé řeči v části A.
A. U vlaku čekali Jana a Jirka. „**N/n**azdar!“ **P/p**ozdravil jsem je. „**P/p**rosím, nevíte,“ **P/p**okračoval jsem, „**J/j**estli máme v nějakém vagónu rezervaci?“ Jana odpověděla: „**M/m**yslím, že nic takového nemáme.“ A Jirka dodal: „**P/p**řed chvílí nám z posledního vagónu mával Ota, třeba jsou tam všichni.“

- b) Podle výkladu doplň interpunkční znaménka do části B (na každou značku _ patří jedno).

B. Hledali jsme tedy Otů v posledním vagónu a najednou se za námi ozvalo __ Co hledáte __ Byla to Anežka, která nás viděla náhodou zvenku. _Hledáme_ odpověděl jsem jí _ kam si všichni sednout __ Ota nám odtud mával, ale teď ho nemůžeme najít __ dodala Jana. _Aha_ __ řekla Anežka __já ho viděla v předposledním vagóně __ To je teda zase organizace __ prohlásil už našťavaně Jirka.

- 9 Do textu o Matyášově táboře vhodně zakomponuj dvě přímé řeči. Vytvořené části si napiš a s pomocí paní učitelky / pana učitele zkontroluj, zda jsou zapsány graficky správně (uvozovky, dvojtečky, velká písmena aj).

- 10 Vyber si jedno z prostředí 1–3 a napiš čtyři úvodní věty příběhu (např. pohádky, románu, sci-fi). K navození atmosféry využij počasí.

Vzor: Déšť burácel do prkenných střech a dunivě hulákal na všechny, kteří se v paláci, tak sladkém jako med, ukřivali. (dobrodružný román)

1. přistání na cizí planetě, setkání s mimozemskými tvory
2. palác postavený z cukru
3. pustá temná krajina, kde se před lety stalo něco zvláštního

- 11 a) Vyber si jeden z následujících obrázků a postupuj podle instrukcí.

- b) K obrázku vytvoř příběh: zamysli se nad postavami a prostředím, kde se děj odehrává.
c) Rozmysli si, jak příběh začne, co se v něm stane a jak skončí.
d) Napiš osnovu textu.
d) Rozhodni, zda text napíšeš v **ich-formě** (v 1. osobě), nebo **er-formě** (ve 3. osobě).
e) Výsledný text bude obsahovat dvě citoslovce a alespoň jednu přímou řeč.

12 HRA

- a) Jeden hráč začne vyprávět příběh: „**Byl jednou jeden/jedna/jedno...**“ a předá slovo dalšímu vypravěči. Ten myšlenku doplní a rozvine. Cílem je vytvořit příběh, na kterém se podílí celá třída nebo skupina. Předem se domluvíte na pravidlech hry: např. každý vypravěč může říct pouze jednu větu nebo souvětí, v příběhu se může objevit maximálně pět postav apod.
b) Zahrajte si hru také psanou formou: první vypravěč napíše na papír pod sebe dvě věty – první přeloží a poté pošle papír dalšímu vypravěči, který vidí pouze jednu větu předcházející. Jaký příběh vám vznikne, bude velké překvapení.
c) **TIP** Pokud je vás ve třídě hodně, můžete se rozdělit do skupin a vytvořit více psaných příběhů, které potom můžete přečíst a porovnat.

Příslovce

Všichni jsou pryč

Děvčátko Momo je mimořádné děvčátko, které umí lidem naslouchat, a proto má hodně přátel. Jednoho dne ji však zničehonic všichni opustí...

Seběhla k želvě **dolů** na trávník. Želva se už chystala ke spánku, protože zalezla do krunýře. Momo si vedle ní dřepala na zem a zaklepala **nesměle** na želví domeček. Želva vystrčila hlavu a podívala se, kdo ji ruší.

„Prosím za prominutí,“ řekla Momo, „je mi líto, jestli jsem tě vzbudila. Ale nemůžeš mi, Kasiopejo, povědět, proč **dnes** za celý den nikdo nepřišel?“

Na krunýři se objevila slova: „JSOU **PRYČ**.“

Momo si odpověď přečetla, ale nechápala, co to má znamenat. Řekla však **důvěřivě**: „Já vím, zítra se všechno ukáže. **Zítra** přijdou.“

„**NEPŘIJDOU JIŽ NIKDY**,“ zalesklo se na krunýři.

Momo se **překvapeně** dívala, co to želva povídá.

„Jak to myslíš?“ zeptala se **tesklivě**. „Co je s nimi?“

„**VŠICHNI JSOU PRYČ**.“

Momo řekla **tiše** a **umíněně**: „Ne, to není možné. Ty se, Kasiopejo, mýlíš. Přece **tady** ještě **včera** byli, a všichni.“

„**SPALA JSI VELMI DLOUHO**,“ svítila písmena.

ENDE, M. Děvčátko Momo a ukradený čas. 2005. Upraveno.

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Vymysli, kam se přátelé malé Momo mohli ztratit. Pokud příběh znáš, vymysli jiný důvod. Jak by příběh mohl pokračovat?

+ b) Vysvětli význam příslovců **nesměle**, **umíněně**, **tesklivě**. Můžeš jejich význam opsat nebo použít slova podobného významu. Pokud nevíš, podívej se do slovníku nebo *I/P*.

c) Rozděl vyznačená slova do čtyř skupin podle toho, jestli vyjadřují:

- místo** – kde se něco stalo, odkud, kudy nebo kam se někdo pohyboval;
- čas** – kdy se něco stalo nebo stane, jak dlouho nebo odkdy dokdy to trvalo atd.;
- způsob** – jakým způsobem se něco dělo, proč, za jakých okolností atd.;
- míru** – jak intenzivně něco probíhalo.

Příslovce jsou slova, která pojmenovávají **okolnosti** toho, co se děje – např. **kde, kdy, jak dlouho, jak hodně** nebo **jakým způsobem**. Příslovce jsou neohebná slova, nedají se skloňovat ani časovat.

Podle toho, jakou okolnost vyjadřují, rozlišujeme:

příslovce místa: např. **doma, venku, daleko, tady, tam**

příslovce času: např. **včera, zítra, napřesrok, brzy, teď, tehdy**

příslovce způsobu: např. **překvapeně, pomalu, pěšky, takhle**

příslovce míry: např. **velmi, hodně, trochu, příliš**

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIŠK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

2 HRA

a) Rozdělte se do skupin.

b) Každý řekněte větu **Zítra se všechno ukáže**, tak, aby to znělo **1. nesměle**, **2. umíněně**, **3. tesklivě** nebo **4. překvapeně**. Ostatní hlasují, jaké vyznění měl ten, kdo je na řadě, na mysli.

c) Každý vymyslete dvě další příslovce, která popisují, jakým způsobem by někdo mohl něco říct. Napište je na lístečky a zamíchejte. Poté si jeden z vás vylosuje lísteček a jeho úkolem bude říct libovolnou větu daným způsobem. Ostatní hádají, jak větu říká. Nezapomeňte: pomůže vám intonace i neverbální prostředky.

3 Porovnej následující vyjádření s podobným významem. Řekni, která z dvojice vět obsahuje příslovce, a vypiš je.

1. **Želva zalezla dovnitř.**

2. Momo se na želvu dívala s údivem.

3. **Momo mluvila slabým hláskem.**

4. Spala jsi velmi dlouho.

5. **Momo si sedla na zem.**

6. Přece tady byli.

— **Želva zalezla do krunýře.**

— Momo se na želvu dívala překvapeně.

— **Momo mluvila potichu.**

— Spala jsi celý rok.

— **Momo si sedla dolů.**

— Přece na tomto místě byli.

4 Vyznačené výrazy nahraď vhodným příslovcem.

Stalo se to už **před mnoha lety**. Cvičení uděláme **jedno po druhém**. Zvedl činku úplně **bez námahy**. Moje sestra **bez přestání** mluví. **Každý den** chodím běhat. Zpívá **na celé kolo**. Je zamilovaná **až po uši**. Vyčistili koberec **do posledního smítka**.

5 Řekni, od kterých přídavných jmen byla utvořena následující slova. Navrhni pravidlo pro psaní skupin **-mně** × **-mě** na konci slova.

anonymně
náramně
rozumně

soukromě
podvědomě
zřejmě

U **příslovců** utvořených od **přídavných jmen zakončených příponou -ný nebo -ní** zůstává **-n-** před příponou **-ě**. Píšeme proto **-mně**; např. **příjemný – příjemně**.

6 Dopln **mě/mně**. Cvičení přepiš do sešitu.

Saša se skro__ usmíval a přijímal gratulace. Nikdy bych ti vědo__ neublížil. Ráda bych si s tebou promluvila soukro__. Tereza mi s tím projektem ohro__ pomohla. Kopec se str__ svažoval k řece. Vypadala povědo__, ale nemohl jsem si vzpomenout na jméno. Můžeš mi to prosím dát píse__? Měli stříd__ zařízení dům. Jeho vysvětlení znělo úplně samozřej___. Musíme si vzáje__ pomáhat. Řekni mi upří__, co si myslíš.

VÍŠ, ŽE...

Pozor, slova zakončená na **-krát** (**dvakrát, stokrát, mnohokrát**) se považují za číslovku.

7 Vysvětli význam přísloví. Najdi v nich příslovce.

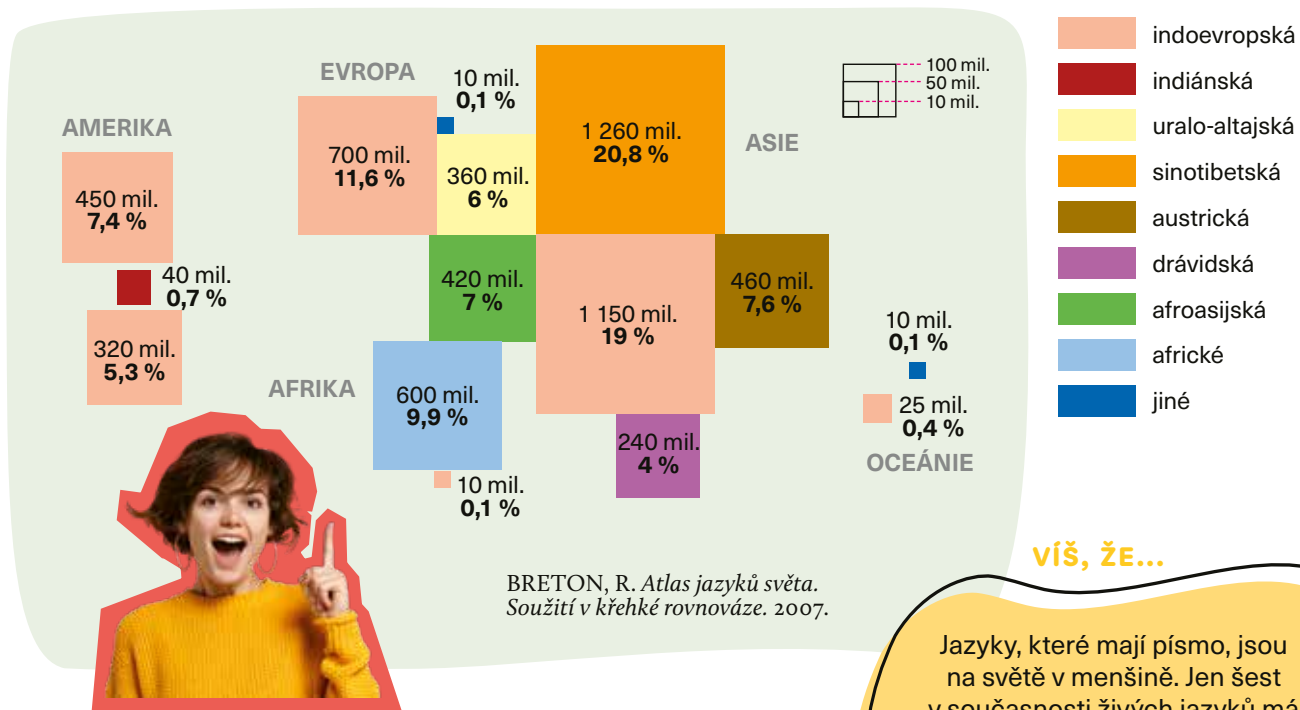
Lehce nabyt, lehce pozbyl.
Kdo rychle dává, dvakrát dává.
Kdo se směje naposled, ten se směje nejlip.
Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Jazyky světa

V současnosti je na světě známo asi **7 100 jazyků**. Většina z nich je příbuzná s dalšími jazyky. To znamená, že se dá najít jejich společný předek. Příbuzné jazyky mají podobné kořeny slov, podobně utvářejí větu apod. **Příbuzné jazyky tvoří jazykové rodiny**. **Čeština** patří do **indoevropské jazykové rodiny**; těmito jazyk mluví národy od Indie po Evropu. Existují ale i jazyky izolované, pro které se zatím žádný příbuzný jazyk nepodařilo najít (z evropských jazyků je to baskičtina).

- 1 a) Prohlédni si následující schéma a odpověz na otázky.
- b) Co ve schématu označují barvy?
- c) Co znamená velikost čtverce?
- d) Co znamená umístění čtverce v určitém místě schématu?
- e) Které tři jazykové rodiny mají nejvíce mluvčích?
- f) Na kterých světadílech se mluví indoevropskými jazyky?
- g) Na kterém světadílu mají indoevropské jazyky nejvíce mluvčích?

VÍŠ, ŽE...

Jazyky, které mají písmo, jsou na světě v menšině. Jen šest v současnosti živých jazyků má písemné památky starší než 2000 let. Jsou to **sanskrt** (Indie), **čínština**, **perština** (Írán, Afghánistán), **hebrejštiny** (Izrael), **tamilština** (Indie) a **řečtina**.

- 2 Zjisti/připomeň si, na kterých kontinentech nejsou indoevropské jazyky původní – to znamená, že je tam přivezli Evropané.

- 3 Zjisti, které jazyky jsou uznány za státní ve Švýcarsku a v Belgii.

Každý stát si volí některý z jazyků, které se používají na jeho území, za svůj **státní/úřední jazyk**. V tomto jazyce jsou formulovány zákony, probíhá v něm komunikace na úřadech, vyučování ve školách apod. Většina států má státní jazyk jeden (v České republice je to čeština), ale existují i dva státy (Švýcarsko a Singapur), kde jsou státní jazyky dokonce čtyři.

- 4 a) Prohlédni si mapu a odpověz na otázky.
- b) Co znamenají v mapě barvy ploch?
- c) Co znamenají barvy čar?
- d) Kterými jazyky jsi už někdy slyšel/a někoho mluvit?

BRETON, R. Atlas jazyků světa. Soužití v křehké rovnováze. 2007.

VÍŠ, ŽE...

Románské jazyky se vyvinuly z **latiny**, která je mrtvým jazykem (nemá rodilé mluvčí), ale dodnes je státním jazykem Vatikánu a důležitým jazykem vědy (pochází z ní odborná pojmenování v mnoha oborech včetně jazykovědy).

Indoevropské jazyky, jimiž se hovoří v Evropě, se dále podle příbuznosti dělí na jazyky **slovanské, germánské, románské, keltské, albánštinu a řečtinu**. Z evropských jazyků nepatří do indoevropské rodiny **maďarština, finština, laponština, estonština a baskičtina**.

V Evropě existuje **velký národ bez vlastního území**. Jedná se o Romy, kteří hovoří variantami romštiny (ta patří také mezi indoevropské jazyky).

- 5 Pozoruj slova v následujících jazycích a podle jejich podobnosti utvoř z jazyků trojice. Podle mapy výše řekni, která trojice představuje jazyky slovanské, germánské a která románské.

1. čeština: matka, voda, kráva, nový	6. francouzština: mère, eau, vache, nouveau
2. italština: madre, acqua, vacca, nuovo	7. slovinština: mati, voda, krava, nov
3. španělština: madre, agua, vaca, nuevo	8. angličtina: mother, water, cow, new
4. němčina: Mutter, Wasser, Kuh, neu	9. norština: mor, vann, ku, ny
5. ruština: мать (mať), водá (voda), корова (korova), новый (novij)	

Čeština mezi jazyky světa

Červeňoučké jablíčko

Mít rád češtinu je pro Čecha něco velmi přirozeného. A svým způsobem přirozená – nebo aspoň pochopitelná – je i snaha dokázat všem, kteří snad mají rádi jiný jazyk, že ten nás si to opravdu zaslouží. Hledáme pak v češtině věci pokud možno tak jedinečné, jako je náš cit, a poněkud pošetile se jimi snažíme dokázat, že češtinu nelze nemilovat.

Připomínám zde pověstné Werichovo¹ červeňoučké jablíčko, které dokáže vytvořit pouze čeština. Přiznejme si ale, že zdobněliny nejsou jen doménou² češtiny: mají je všechny jazyky slovanské, jakož i románské a ještě jiné, někdy i s možnostmi, které u nás nenajdeme. Nebo třeba „naše ř“. Najdeme jej i v kašubštině³, lužické srbštině, v jednom sicilském nářečí nebo v některých afrických i indiánských jazycích.

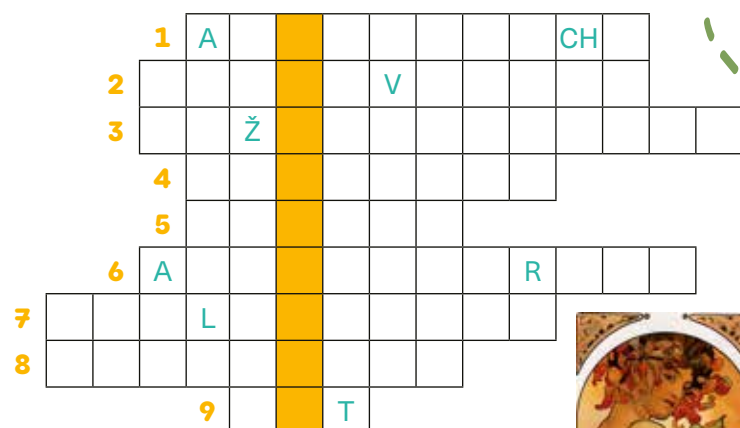
Ale nevěšme hlavu. I když v češtině – podobně jako v jiných jazycích – nenajdeme nic, co by nemělo obdobu jinde, jako celek jedinečná opravdu je.

TÁBORSKÝ, J. Jazykové jednohubky. 2014. Upraveno.

VYSVĚTLIVKY

- ¹ **Werichovo** – Jan Werich (1905–1980), český spisovatel, dramatik, herec a scenárista
- ² nejsou jen **doménou** češtiny – nevyskytují se jen v češtině
- ³ **kašubština** – slovanský jazyk užívaný na severu Polska

- 3 Vylušti, jak se nazývají jazyky, kde koncovka vyjadřuje více mluvnických kategorií naráz, a doplň jím výklad na protější straně.**

1 PRÁCE S TEXTEM

Na základě textu vyber pravdivá tvrzení.

1. všichni Češi si myslí, že čeština je nejlepší jazyk
2. tvoření zdobnělin je v češtině nejbohatší ze všech jazyků světa
3. hláska **ř** se vyskytuje kromě češtiny i v jiných jazycích
4. čeština nemá v porovnání s jinými jazyky světa žádnou zcela jedinečnou vlastnost
5. čeština jako celek je jedinečný jazyk

- 2 a) Zamysli se a napiš si, zda je něco, co máš na češtině rád/a. Je něco, co ti na ní naopak vadí?
- b) Své odpovědi porovnej s někým ve třídě.
- c) Polož tyto dvě otázky někomu ze svých rodičů. Vnímá češtinu stejně jako ty?

Jazyky lze srovnávat mnoha způsoby – na minulé dvojstraně jsme si všimli jejich příbuznosti – jazykových rodin. Další možností je srovnávat jejich vlastnosti: např. počet hlásek, ohebnost/neohebnost slov, pořádek slov ve větě, způsob vyjadřování mluvnických kategorií (např. čísla, pádu, rodu).

1. nejslavnější český secesní malíř, jeho celé jméno (pomůže ti obrázek)
2. české lázeňské město proslavené filmovým festivalem
3. nejznámější česká spisovatelka 19. století (autorka Babičky)
4. nejvyšší české hory
5. nejdelší česká řeka
6. autor Starých pověstí českých (celé jméno)
7. první prezident České republiky (celé jméno)
8. sousední stát, se kterým máme nejpodobnější jazyk
9. světec, kterému je spolu s Václavem a Vojtěchem zasvěcena katedrála na Pražském hradě

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

PILOTNÍ VÝTIK. URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.

Čeština patří mezi _____ jazyky. Jsou to jazyky, které vyjadřují v koncovce více mluvnických kategorií najednou. V češtině vyjadřuje koncovka zároveň pád i číslo (kniha: 1, p., č. j.; knih-ách: 6. p., č. mn.).

- 4 a) Přečti si následující jazykové rysy 1–5, pomocí nichž se dají jazyky srovnávat.
- b) Vyber si z nich dva a uvědom si, jak se projevují v češtině.
- c) Řekni, zda čeština patří v tomto ohledu mezi běžné nebo méně běžné jazyky, případně mezi jazyky výjimečné.

Vzor:

Rys: Pořadí přídavného a podstatného jména: mnohem běžnější jsou jazyky, kde přídavné jméno následuje za podstatným, než jazyky, kde se přídavné jméno dává před podstatné.

Odpověď: Čeština dává přídavná jména před podstatná (základní pořadí je malý pes, ne pes malý), patří tedy mezi méně běžné jazyky.

1. Počet samohlásek: Jazyky mají dvě až čtrnáct samohlásek, průměrný a nejběžnější počet je pět až šest samohlásek.

2. Přítomnost minulého slovesného času: běžnější jsou jazyky, které minulý čas mají, než ty, které ho nemají. Mezi jazyky, které minulý čas mají, je nejběžnějším počtem jeden minulý čas, nejvyšším zaznamenaným počtem minulých časů je pět (rozlišuje se, jak daleko v minulosti se událost stala).

3. Pojmenování zelené a modré barvy: Jazyky pojmenovávající modrou a zelenou jedním slovem (tedy nerozlišující zelenou a modrou) jsou mnohem častější než jazyky, které tyto dvě barvy rozlišují.

ČEŠTINA

5. Slovo pro čaj: Jazyky, které slovo odvodily ze severočínského slova **čha**, jsou mírně běžnější než ty, které slovo odvodily z jihočínského **te**. Vyskytují se i jazyky, které čaj pojmenovávají zcela po svém.

4. Počet pádů: Jazyky bez pádu jsou méně běžné než jazyky s pádem. Pokud jazyk pád má, jsou nejběžnější jazyky s šesti až devíti pády, největší zaznamenaný počet pádů je dvacet jedna.

- 5 Podívej se na obrázek a řekni, které odstíny jsou pro tebe modrá, které zelená a kde bys váhal/a. Svoji odpověď porovnejte ve dvojici.

víš, že...

V **maďarštině** je pro každou z mluvnických kategorií samostatná koncovka **könyv (kniha) – könyv-ek-ben** (knihách), v **arabštině** se mluvnické kategorie vyjadřují samohláskami, které se vsouvají mezi souhlásky **kitab (kniha) – kutub** (knihy), a jsou i jazyky, kde se morfologické významy vyjadřují jen pomocnými slovy (např. předložkami, pomocnými slovesy).

víš, že...

Pokud by tě zajímaly tyto a další rysy jazyků podrobněji, podívej se na **www.wals.info**. Ke každému rysu tam najdeš i mapu s jednotlivými jazyky.

UMĚNÍ NASLOUCHAT

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že když chci naslouchat, nejsou důležité jen informace, ale i pocity toho, kdo vypráví.

Vím, že s vypravováním se setkáváme během celého dne, neobjevuje se pouze v knihách.

Vím, že vypravování by mělo mít jasnou strukturu, proto bývá děleno do tří základních částí – úvodu, hlavního sdělení a závěru.

Vím, že vyprávěčem příběhu může být některá postava (vyprávění je tedy v ich-formě), nebo autor (vyprávění je v er-formě).

Vím, že příslovce označují okolnosti děje – kdy, kde, jak dlouho nebo jakým způsobem se něco dělo.

Vím, že příbuzné jazyky tvoří jazykové rodiny.

Vím, že v Evropě se nejvíce vyskytují jazyky indoevropské jazykové rodiny.

Vím, že mezi indoevropské jazyky patří jazyky germánské, slovanské, románské a mnoho dalších.

Vím, že čeština je indoevropský slovanský flektivní jazyk.

Vím, že všechny vlastnosti, které má čeština, se vyskytují i v dalších jazycích světa.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím vyjmenovat alespoň tři principy aktivního naslouchání.

Umím druhým lidem naslouchat aktivně.

Umím z vyslechnutého vybrat důležité informace.

Umím rozpoznat útvar vyprávění a také ho sám/sama vystavět.

Umím rozpoznat a zapsat přímou řeč.

Umím v textu poznat příslovce.

Umím rozlišit pravopis -mě/-mně u příslovčí odvozených od přídavných jmen.

Umím se pomocí legendy zorientovat v mapách zachycujících užívání jazyků.